

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2016-2019

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Daniel Dušek

Jan Hus v audiovizuálním projektu Jiřího Svobody

Praha 2019

Vedoucí bakalářské práce: Doc. Mgr. Petr Kaňka

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2016-2019

BACHELOR THESIS

Daniel Dušek

Jan Hus in audio-visual project by Jiří Svoboda

Prague 2019

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Doc. Mgr. Petr Kaňka

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Daniel Dušek

Poděkování

Velice děkuji Doc. Mgr. Petru Kaňkovi za vysoce odborné a příkladné vedení práce, cenné rady, vstřícnost, ochotu a profesionalitu, s jakou k mé práci při tvorbě přistupoval. Dále děkuji Prof. MgA. Jiřímu Svobodovi za poskytnutý rozhovor. Na závěr děkuji ThDr. Martinu Chadimovi Th.D. za odborné konzultace.

Anotace

Bakalářská práce se v teoretické části zabývá analýzou pozice a významu Jana Husa v pojetí odborných historických studií, které jsou následně porovnány s uměleckou interpretací těchto skutečných postav a událostí v audiovizuálním projektu Jan Hus z roku 2015 režiséra Jiřího Svobody.

V praktické části jsou dalšími zkoumanými výstupy reflexe publika a recenze. Rovněž je proveden rozhovor s režisérem filmu. Veškeré poznatky jsou následně formou případové studie vyhodnoceny.

Klíčová slova

Audiovizuální projekt, církev, film, interpretace, Jan Hus, Jiří Svoboda, kostnický koncil, případová studie, režie, Štěpán z Pálče.

Annotation

This bachelor thesis deals with the analysis of the position and meaning of Jan Hus in the concept of professional historical studies, which are consequently compared with the artistic interpretation of these real figures and events in the Jan Hus audiovisual project by the director Jiří Svoboda from 2015.

In the practical part, other researched outputs are the audience reflections and reviews. In addition, an interview with the director of the film is also realized. All the findings are then evaluated in the form of a case study.

Keywords

Audiovisual project, case study, directing, film, church, interpretation, Jan Hus, Jiří Svoboda, Štěpán z Pálče, The Council of Constance.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 BIOGRAFIE JANA HUSA	10
2 UČENÍ JANA HUSA	13
3 JAN HUS V AUDIOVIZUÁLNÍ TVORBĚ	19
3.1 Film Jan Hus režiséra Otakara Vávry (1954)	19
3.2 Televizní adaptace divadelní hry Ecce Constantia (1992).....	20
3.3 Film Jan Hus režiséra Jiřího Svobody (2015).....	20
3.3.1 Jan Hus a Univerzita Karlova	21
3.3.2 Kazatelská činnost.....	23
3.3.3 Arcibiskup Zbyněk z Házmburka	28
3.3.4 Panovníci Václav IV. a jeho bratr Zikmund	30
3.3.5 Štěpán z Pálče	34
3.3.6 Křišťan z Prachatic.....	37
3.3.7 Papež Jan XXIII. (Baldassare Cossa).....	39
3.3.8 Bezejmenná postava dominikánského mnicha (herec Milan Kňažko)	41
4 INFORMACE O FILMU A TECHNICKÉ ÚDAJE	45
PRAKTICKÁ ČÁST	46
5 ROZHOVOR S REŽISÉREM JIŘÍM SVOBODOU	47
5.1 Biografie Jiřího Svobody	47
5.2 Rozhovor s Jiřím Svobodou.....	47
6 DISKUSE A ANALÝZA	59
6.1 Civilní postava Jana Husa.....	59
6.2 Manipulace s postavami.....	61
6.3 Recenze filmu a odezva diváků	62
7 SHRUTÍ POZNATKŮ	67
ZÁVĚR	70
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	73
SEZNAM PŘÍLOH	78

ÚVOD

Tato práce si klade za cíl analyzovat audiovizuální dílo režiséra Jiřího Svobody Jan Hus z roku 2015, přečíst filmovou řeč a rozpoznat uměleckou interpretaci této historické postavy na pozadí její doby a porovnat ji s historickými prameny a studii historiků. Nejprve je tedy nutné co nejvíce poznat osobnost Jana Husa a dobu, ve které žil, respektive porozumět významu a odkazu jeho učení, víry, morálních hodnot a také odchodu z tohoto světa, který se stal symbolem boje za pravdu.

Jan Hus byl velmi významnou osobností českých dějin. V průběhu historického bádání se kladly důrazy na různé aspekty jeho působení, je však nepochybné, že Husův přínos nelze posuzovat pouze z teologického hlediska. Jeho odvaha prosazovat myšlenky, které pokládal za správné a pravdivé, bez ohledu na možné ohrožení vlastního života, a poukazování na pokrytectví a bezohlednost církevních představitelů, vypovídá mnohé o jeho morálce a charakteru, který může i současným generacím posloužit jako vzor. Ovšem jakožto reformátor a tehdy populární zástupce středověké církevní inteligence se až do dnešních dní, tedy do doby více jak 600 let po jeho smrti, nevymanil z církevní i společenské kontroverze, jelikož dekret o prohlášení Jana Husa za kacíře nebyl nikdy zrušen a tedy stále platí. Na druhou stranu byl Jan Hus uznán Vatikánem jako reformátor církve a papež Jan Pavel II. se na Římském mezinárodním sympoziu v roce 1999 za jeho smrt omluvil. Zároveň je jeho smrt často považována za hrdinskou či mučednickou a jeho lidský a profesní příběh bývá často používán, či až zneužíván a překrucován pro podporu různých ideologií či společenských hnutí, se kterými by ani sám Jan Hus pravděpodobně nesouhlasil.

Budeme tedy nejdříve zkoumat texty renomovaných historiků, abychom se na základě jejich učení a skutečných dochovaných písemných pramenů co nejpřesněji přiblížili pravdivé představě o tom, jaký Jan Hus byl, v co věřil, jaký byl jeho morální, církevní a společenský kodex, jak vystupoval, jak byl pevný ve svém přesvědčení, co ho ovlivnilo a za co nakonec vlastně položil svůj život. Pokusíme se zároveň zachytit v širších souvislostech historické poznatky a jejich převedení do uměleckého sdělení prostřednictvím filmové řeči. Dále se zaměříme na analýzu audiovizuálních děl 20. a 21. století, ve kterých budeme zkoumat, jestli tyto zjištěné skutečnosti zachycují a jak je interpretují.

Především se zaměříme na třídílný film režiséra Jiřího Svobody z roku 2015, který vznikl na základě scénáře historičky a spisovatelky Evy Kantůrkové k příležitosti jubilejního výročí Mistrova upálení. Eva Kantůrková zhotovila scénář po vzoru své knihy Jan Hus. Tato kniha vycházela původně v samizdatu, posléze bylo v prodeji první vydání roku z 1991 pod nakladatelstvím Melantrich. Pro podpoření kontrastu pojetí vyobrazení Jana Husa, které často bývá poplatné době svého vzniku, srovnáme ještě Svobodův film s dalšími audiovizuálními projekty: s filmem Jan Hus režiséra Otakara Vávry z roku 1954 a nakonec s filmem na motivy divadelní hry Ecce Constantia, který zrežirovali Luboš Pistorius a Jitka Pistoriusová v roce 1992.

Závěrem teoretické části dojde k celkové srovnávací analýze našich poznatků, jejichž výstupem budou definovány aspekty, které mají vliv na interpretaci a zobrazení života a díla Jana Husa. Porovnáme dostupné relevantní historické prameny o osobě a době Jana Husa s audiovizuálními projekty a pokusíme se vyhledat odlišnosti. Zaměříme se na tendenční znaky, manipulování s historickými fakty, jejich překrucování či zamlčování z důvodů uměleckých a dramatických. Praktickou část bude, kromě závěrečné analýzy a rozboru ohlasů publika, také tvořit podrobný rozhovor s režisérem filmu Jiřím Svobodou.

TEORETICKÁ ČÁST

1 BIOGRAFIE JANA HUSA

Relevantních pramenů a z nich vyplývajících biografických informací o osobě Jana Husa logicky přibývá s jeho rostoucím věkem, ale především vlivem, významem a aktivitou buď na akademické půdě, nebo například při kazatelské činnosti v Betlémské kapli. Na jeho konečnou pouť doprovázel Mistra pražské Univerzity Karlovy Jan z Chlumu a jeho písař Petr z Mladoňovic, který se stal v poslední fázi života, především tedy během kostnického koncilu, Husovým prvním kronikářem či biografem. Jako jedny z posledních slov Jana Husa Petr z Mladoňovic zaznamenal: *"V té pravdě evangelia, kterou jsem psal, učil a kázal ze slov výkladů svatých doktorů, dnes vesele chci zemřít."*¹

To je ale závěr Husova života a předmětem této kapitoly je popsat jeho život pokud možno od začátku. Bohužel o jeho prvních krůčcích či dokonce narození nemáme tak podrobné a bohaté informace, jako například z pramenů již zmíněného Petra z Mladoňovic. O místě narození panovala v minulosti mezi historiky neshoda, soudobí badatelé se ale už spíše shodují na jihočeském Husinci u Prachatic a zavrhují variantu Husince u Prahy, jak shrnuje v kapitole "Některé omyly" Jiří Kejř ve své knize Jan Hus známý i neznámý.² Ještě větší nejistota panuje ohledně data narození. Přesný den jeho smrti je opět všeobecně známý, od roku 1925 je toto datum významným dnem v naší vlasti a od konce dvacátého století dokonce státním svátkem, ale narození je přibližně kladeno do začátku 70. let 14. století.

Jan Hus se rodí do začínajících rozepří mezi klerikálními stoupenci Říma a Avignonu, které roku 1378 propukne v papežské schizma zvolením dvou papežů: „římského“ Urbana VI. a „avignonského“ Klementa VII.³ Toto rozpolcení církve zatěžuje věřící po celé Evropě nejistotou a pochybami v době, kdy se prořídlé generace vzpamatovávají z rozsáhlé morové epidemie, která okolo poloviny 14. století vzala život téměř třetině evropského obyvatelstva. V oblasti světské moci z Husova mládí je rovněž nutné připomenou, že roku 1378 umírá historicky jeden z nejvýznamnějších

¹ ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 218. ISBN 978-80-257-0875-0.

² KEJŘ, J. *Jan Hus známý i neznámý: resumé knihy, která nebude napsána*. Vydání druhé, upravené. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. str. 31. ISBN 978-80-246-3031-1.

³ SUCHÁNEK, D., DRŠKA, V. *Církevní dějiny*. Praha: Grada, 2013. str. 344. ISBN 978-80-247-3719-5.

panovníků české historie Karel IV. a vládu přebírá jeho nejstarší syn Václav IV., který se tak stává králem českým a římským.⁴

S ohledem na učení a celoživotní přesvědčení Jana Husa je ještě významnější aktuální stoupající napětí mezi světskou mocí a církví, kdy vzrůstá nespokojenost například anglické šlechty s hromaděním majetku a silícím vlivem a mocí církve, a rovněž s politikou papežské kurie, která vyžadovala stále oddanější poslušnost a zároveň zvyšovala finanční požadavky na věřící. Právě zhruba v době narození Jana Husa vystupuje oxfordský filosof a teolog Jan Viklef⁵ se svou proticírkevní rétorikou a reformními myšlenkami. Viklef v letech 1373-1375 dokončuje své spisy *De dominio divino* (O božím panství) a *De civili dominio* (O civilním panství), ve kterých zejména vystupuje proti daňové politice papežské kurie a prebendám kléru.⁶ Po sňatku Richarda II. a Anny České (sestry Václava IV.) došlo ke sblížení anglického a českého trůnu a tak i k průniku informací a Viklefových spisů na českou Univerzitu Karlovu. A právě v myšlenkách a učení Jana Viklefa nachází Jan Hus největší oporu svých osudových idejí a hodnot, které se obdobně jako u svého vzoru nakonec setkají se zavržením a označením jako hereze. To dokonce u Jana Viklefa vede k otevření jeho hrobu, spálení jeho ostatků a vysypání popela mimo svěcenou půdu.⁷ Tyto kontroverzní a posléze reformní myšlenky se odkazují na potřebu chudé církve, čistoty charakteru kléru a nezprostředkovanosti víry. Jedná se tedy o návrat k prapůvodnímu pojetí učení Ježíše Krista. *"Viklefův "radikální realismus"⁸ bude na pražské univerzitě zastoupen v osobách Stanislava ze Znojma, Štěpána z Pálče či Štěpána z Kolína. Proti nim budou stát stoupenci "moderního" nominalismu,⁹ kteří budou rekrutovat především z řad německých profesorů. Důvodem sporů nebudou Viklefovy spisy filosofické, ale díla teologická. "Boj o Viklefa" propukne v Praze kolem roku 1403. Bude znamenat nejen*

⁴ ČORNEJ, P. *Velké dějiny zemí koruny české*, Svazek V. 1402-1437, Praha Litomyšl: Paseka, 2000. str. 29. ISBN 80-7185-296-1.

⁵ V různých pramenech bývá jméno používáno v různých podobách: Jan Viklef, John Wycliffe (též Wyclif, Wycliff nebo Wickliffe). Pro potřeby této práce došlo ke sjednocení a ve všech případech bude používáno počestlé jméno Jan Viklef.

⁶ SUCHÁNEK, D., DRŠKA, V. *Církevní dějiny*. Praha: Grada, 2013 str. 382. ISBN 978-80-247-3719-5.

⁷ KAŇÁK, M. *John Viklef: život a dílo anglického Husova předchůdce*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1973. str. 40.

⁸ Učení filosofické scholastiky, které zastává učení považující univerzálie (obecniny) za samotné bytí a jejich podstatu existence nadřazuje nad konkrétními věcmi (jednotlivinami).

⁹ Realismu oponující učení filosofické scholastiky, které pokládá univerzálie jen za obecným konsenzem a jazykem vytvořené pojmy bez skutečného významu, jelikož to, co skutečně existuje (jednotliviny) jsou pouze jednotlivé věci. Názvy a pojmy se stávají prázdnými bez konkrétního příkladu a dokladu v realitě.

*střet mezi českými a německými profesory, ale také vzájemný rozkol v řadách českých mistrů, z nichž někteří, ač byli na počátku horliví realisté (Štěpán z Pálče, Stanislav ze Znojma), stanou se zapřísáhlými odpůrci své minulosti, přejdou na stranu "mocných" a uspiší soud nad hlavním podezřelým z viklefismu, Janem Husem."*¹⁰

O dalších letech Husova útlého mládí rovněž nemáme žádné přesvědčivé dochované prameny, historikové mohou využít pouhé indicie a domněnky, že například získal základní vzdělání v Prachaticích, což napovídají jeho později již prokazatelní přátelé jako jeho univerzitní kolega Křišťan z Prachatic či notář Václav z Prachatic.¹¹ První dochovaná úřední zpráva, o kterou se můžeme skutečně opřít, je univerzitní záznam o úspěšném Husově složení bakalářských zkoušek na artistické (pozdější filosofické) fakultě Univerzity Karlovy za tzv. suchých dní před sv. Michalem, tedy okolo 18. září roku 1393.¹² Tehdy začala jeho nezanedbatelná univerzitní akademická i duchovní "kariéra". S tou duchovní je spjaté soudobé založení Betlémské kaple za velkého přispění kramáře Kříže, který nejenže věnoval parcelu na Starém Městě, ale ještě přikoupil kus přilehlého hřbitova a stavbu i částečně financoval.¹³ V roce 1401 byl Hus vysvěcen na kněze a stal se kazatelem. Právě kazatelská činnost v takzvaném "Betlémě" byla v Husově životě velice významnou kapitolou, kterou započal v březnu roku 1402, kdy se stal rektorem a kazatelem v tomto kostele. Ten měl sloužit k šíření víry a slova božího především v českém jazyce. Pedagogická činnost a odborná akademická dráha Jana Husa po bakalářských zkouškách pokračovala získáním titulu magistra svobodných umění roku 1396. Plnohodnotným členem akademické obce s právem přednášet, připravovat studenty na promoce, účastnit se zkušebních komisí a vést disputace se stal roku 1398 získáním formálního titulu *magister regens*.¹⁴ Později byl dokonce zvolen děkanem artistické fakulty (15. října 1401), svou kariéru na Univerzitě Karlově završil pozicí rektora univerzity v roce 1409. Po celou dobu kazatelské i profesorské činnosti aktivně šířil své učení, na které se zaměříme v následující kapitole.

¹⁰ CHADIMA, M. *Mistr Jan Hus: člověk, teolog, mučedník*. Praha: Česká biblická společnost, 2014. str. 16. ISBN 978-80-87287-83-5.

¹¹ ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 14. ISBN 978-80-257-0875-0.

¹² Tamtéž, str. 13.

¹³ Tamtéž, str. 29.

¹⁴ Tamtéž, str. 42.

2 UČENÍ JANA HUSA

Jan Hus prokázal své pevné zásady nejen tím, že lpěl mimo jiné na čisté víře v podobě Ježíšových myšlenek dle evangelií, ale i neutuchající touhou po mravně silné církvi. Tak známe jeho odkaz, ke kterému se ale dopracoval až v pozdějším věku. Nebyl radikálním studentem, který by se slepě bil za sílící reformní proud. Naopak se zpočátku snažil materiálně uživit a vymanit z poměrné chudoby opisy latinských textů, například proslov vyslance Honoré Boneta, který měl být pronesen na audienci u Václava IV., opis je dokonce opatřen cennou poznámkou "*Psal M. Hus na příkaz M. Křišťana z Prachatic.*"¹⁵ Vyzrával ve svém přesvědčení pomalu a postupně, jak nabýval zkušeností, vědomostí a vstřebával dění poněkud neklidné doby kolem sebe, kterou vnímal stále v širších souvislostech a vyšších principech. Studoval v té době povinnou výuku Aristotelových spisů a knih, také obsáhlé dílo Petra Lombarda, dále se dle statut pražské artistické fakulty věnoval přírodní a morální filosofii, logice, gramatice, rétorice a dalším předmětům a tématům i okrajovým z důvodů rozšíření své odbornosti či z čistě privátního zájmu.¹⁶ Jedná se tedy z pohledu středověké teologie a filozofie o běžnou formu i úroveň vzdělání. Dle moderních historiků analyzujících Husův život a učení nelze o Janu Husovi mluvit jako o zázračném studentovi a ještě působivějším kazateli již od brzkého mládí. Do doby, než byl Jan Hus zásadně ovlivněn spisy Jana Viklefa, se jednalo o v podstatě průměrného studenta, pedagoga, ale i filosofa či teologa. Tento poznatek například ilustruje i jeho umístění na desáté příčce z 22 bakalářů při mistrovském tentamentu v roce 1396. "*Před rokem 1408 tedy není ani rebelem, ani teologickou anomálií.*"¹⁷ "*Navzdory učencům, kteří pro větší slávu vlastního národa usilovali objevit v Husovi velkého filosofa, nic nenasvědčuje tomu, že by právě on po sobě zanechal zvláště mimořádná filosofická díla.*"¹⁸ Později však přece jen se stal Hus (už pod vlivem viklefismu) výraznou osobností s evropským věhlasem a díky své kontroverzi měl samozřejmě mnoho odpůrců především v kléru, naopak v české šlechtě našel výraznou oporu. Ta byla nakonec reprezentována v podobě Stížného listu, tedy protestu a nesouhlasu vůči tomu, jak je při koncilu v Kostnici s Janem Husem

¹⁵ ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 34. ISBN 978-80-257-0875-0.

¹⁶ Tamtéž, str. 18-20.

¹⁷ CHADIMA, M. *Mistr Jan Hus: člověk, teolog, mučedník*. Praha: Česká biblická společnost, 2014. str. 18. ISBN 978-80-87287-83-5.

¹⁸ ŠMAHEL, F.. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 42. ISBN 978-80-257-0875-0.

nakládáno. Tento protest opatřilo svou pečeti a podpisem na více než 450 českých šlechticů, rytířů, panošů a zemanů.¹⁹

Díky výměnným studentským pobytům, které byly realizovatelné kvůli příznivým vztahům anglické a české odborné obce, bylo možné, aby se i do českého království dostalo reformní učení Jana Viklefa. *"Hlubší poznání Viklefa bylo podmíněno možností disponovat jeho spisy. Mistři českého národa proto do Oxfordu vyslali nějakého mladšího kolegu, snad Jeronýma Pražského, aby zde obstaral kopie známých i v Praze dosud nedostupných textů. Počátkem léta 1398 byl v Praze k dispozici soubor čtyř úplných traktátů tvořící jádro Viklefovy filozofické nauky. Na tom, že to dnes víme, má zásluhu Jan Hus."*²⁰ Jeroným Pražský se stává o několik let později oddaným zastáncem některých Viklefových tezí, za které je také obdobně jako Hus upálen, ale až téměř o rok později, 30.5. 1416.²¹

Jako protiklad oddanosti Jana Husa pravdě a svým hodnotám bývá často uváděn Štěpán z Pálče. Tento Husův kolega a blízký přítel zprvu přijímá a prosazuje Viklefovo učení, později však otáčí a stává se dokonce jedním z několika svědků, kteří svědčí proti Janu Husovi při kostnickém koncilu. O příčině jeho zlomu nejsou dochovány žádné přesvědčivé důkazy. Ovšem určitým vodítkem je cesta ke kardinálskému sboru na koncil v Pise, kterou podnikl v roce 1408 se svým kolegou Stanislavem ze Znojma, aby se oba zodpovídali ze svých názorů. Byli v Bologni ale uvězněni na několik měsíců a oba se po svém návratu odklonili od svých názorů. Historikové se domnívají, že byli v žaláři mučeni nebo uplaceni. Ať tomu bylo jakkoliv, původně silné přesvědčení Husových kolegů a přátel se po návratu velice změnilo. Na tomto příkladu můžeme vidět, jak závažná byla doba a jak nebezpečné bylo kritizovat církev či se odklánět od dogmat, jako je například pojetí eucharistie, církevní hierarchie, oprávněnost kázat apod. O riziku šíření potenciálně heretických myšlenek vypovídalo již dřívější odsuzování a upalování kacířů, kterými byli například Gerard Segarelli (upálen roku 1300) nebo Fra Dolcino (upálen roku 1307), kteří již vznášeli agresivní formou obdobné

¹⁹ ČORNEJ, P., KNÁPEK, A., MACEK, L. a ROUS, P., LANGPAUL, L. *Stížný list české a moravské šlechty proti upálení Mistra Jana Husa 1415-2015*. Okrouhlice: Spolek Za záchranu rodného domu malíře Jana Zrzavého v Okrouhlici, 2015. Úvod. ISBN 978-80-260-7690-2.

²⁰ ČORNEJ, P. a LEDVINKA V., *Praha Husova a husitská 1415-2015: publikace k výstavě : Clam-Gallasův palác, 25. září 2015 - 24. ledna 2016*. Praha: Scriptorium, 2015. str. 52. ISBN 978-80-86852-66-9.

²¹ CHADIMA, Martin. *Jeroným Pražský: tragický příběh středověkého intelektuála*. Hradec Králové: Královéhradecká diecéze Církve československé husitské, 2016. str. 137. ISBN 978-80-260-9608-5.

požadavky na církev, aby byla po vzoru tzv. původních františkánů chudá.²² O to obdivuhodnější a příkladnější byla Husova pevnost v jeho zásadách. Mnoho lidí proto také za jeden z nevýznamnějších odkazů či symbolů Jana Husa považují jeho mravní sílu, jelikož veřejně mluvil o tom, co bezesporu muselo vyvolat konflikt s církví i světskou mocí.

Abychom blíže pochopili reformní náladu na počátku 15. století v českém království, musíme připomenout její zdroje a inspirace. Nejedná se tedy příliš o původní myšlenky, ale o navázání na již vyřčené ideje a některé doslovně. Ke kritice Jana Husa často patří nařknutí, že od Jana Viklefa opisoval a jeho učení není původní. *"Vzhledem k tomu, že v této době bylo běžné, aby jedni myslitelé přebírali celé pasáže od jiných autorů, domnívají se mnozí husovští badatelé, že Husova "závislost" na Viklefovi nebyla nijak přehnaná, ba co více, že ve svých knihách citoval převážně Viklefovy názory kompatibilní s katolickou dogmatikou."*²³ V Anglii vzniklo na základě Viklefova učení hnutí zvané lolardství. Tito lolardi šířili kritiku bohaté církve nejprve mezi oxfordskými učenici, později i mezi prostým lidem. Ostentativně sami žili v chudobě a užívali překladů Písma svatého do anglického jazyka (o českou dobu usiloval v českém království Jan Hus). Jejich prioritou byla bezúhonná morálka jak kléru, tak prostého lidu, usilovali o zjednodušení církevních obřadů, možnost šíření slova božího laiky, tedy zpochybňovali potřebnost kléru samotného a rovněž prosazovali odejmutí nadměrného církevního majetku a jeho zesvětštění.²⁴

Dalším významným reformním hnutím té doby bylo valdenství, nesoucí své jméno po obchodníkovi Petru Valdesovi, který pocházel z francouzského Lyonu. Valdenští rovněž usilovali o odejmutí majetku církvi, posléze tito zpravidla potulní kazatelé bez papežského pověření kritizovali kanonické právo a hierarchii kléru. *"Valdenství se z původní obce v Lyonu, vyžadující chudobu církve, rozšířilo do značné části Evropy a zakotvilo i naší zemi, zvláště v jižních Čechách. Stalo se terčem ostrého pronásledování inkvizičními soudy, které dosáhlo hrozivých rozměrů. Zjišťuje se, že valdenští byli většinou Němci usazení v Čechách ve městech i na venkově, ale jen výjimečně se k němu připojili představitelé šlechty, jež byla ostatně česká. Ale ještě*

²² CHADIMA, M. *Mistr Jan Hus: člověk, teolog, mučedník*. Praha: Česká biblická společnost, 2014. str. 15. ISBN 978-80-87287-83-5.

²³ Tamtéž, str. 21.

²⁴ KEJŘ, J. *Jan Hus známý i neznámý: resumé knihy, která nebude napsána*. Vydání druhé, upravené. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. str. 37. ISBN 978-80-246-3031-1.

pozoruhodnější se jeví skutečnost, že při promítnutí hlavních center valdenských na mapu se ukáže, že jsou to místa, kde se později vytvářejí silné skupiny radikálního husitství. Tvořily tedy valdenské obce podhoubí, ze kterého vzešla husitská střediska, jak se dá poznat v jihočeské oblasti, kde se pak tvořil Tábor, v Praze nebo poblíž Žatce. Hus sám, třebaže ve svých mravních východiscích byl blízký valdenským zásadám, zejména v odmítání majetku církve, v důvěrný styk s valdenskými nevstoupil a nebyl také jako valdenský souzen.²⁵ V Evropě je tedy již před "Husovou érou" patrná poptávka po reformě církve, která dále eskaluje za výrazného přispění Jana Husa až do první poloviny 16. století, kdy na jeho učení nepřímo navazuje Martin Luther, který později prohlašuje, že o dění v českých zemích před zhruba sto lety nevěděl, ale že po prostudování s myšlenkami Jana Husa sympatizuje.²⁶

Jan Hus tedy přejímá a ztotožňuje se výrazně s reformní podstatou výše uvedených hnutí a v touze po přiblížení se co nejvíce Písmu svatému a prvotní církvi se snaží rehabilitovat mravní a morální úroveň věřících i kléru. Jeho projev není plný církevních dogmat, ale spíše mravokárného nabádání k životu v pevné víře a bez hříchu. Neomezoval se pouze na betlémská kázání, ale téma kritiky církve bylo předmětem i univerzitních disputací.²⁷

Pražská akademická obec mohla již od roku 1392 využívat prostory Betlémské kaple, která se záhy stala významným centrem akademického života českého univerzitního národa. Činnost Betlémské kaple souvisela s nadacemi podporujícími české studenty a zároveň se zde poskytoval prostor českým kazatelům, spjatým s univerzitou, k šíření reformních myšlenek mezi laickou pražskou veřejností. Roku 1402 byl Jan Hus jmenován jejím rektorem (správcem) a začal se pilně věnovat kazatelskému řádu.²⁸ Mohl využít domku pro kazatele připojeného ke kapli, v němž mohl bydlet a tvořit svá kázání. V té době jakožto čekatel na získání řádné profesury dostal možnost seznámit se s názory oxfordského reformátora Viklefa, které výrazně ovlivnily jeho následný myšlenkový vývoj.

²⁵ KEJŘ, J.. *Jan Hus známý i neznámý: resumé knihy, která nebude napsána*. Vydání druhé, upravené. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. str. 37. ISBN 978-80-246-3031-1.

²⁶ SOUKUP, P. *Jan Hus: život a smrt kazatele*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Česká historie. str. 175. ISBN 978-80-7422-374-7

²⁷ ŠMAHEL, F.. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 85. ISBN 978-80-257-0875-0.

²⁸ ČORNEJ, P. a LEDVINKA, V., *Praha Husova a husitská 1415-2015: publikace k výstavě : Clam-Gallasův palác, 25. září 2015 - 24. ledna 2016*. Praha: Scriptorium, 2015. str. 62. ISBN 978-80-86852-66-9.

Pro pochopení Husova učení a způsobu vystupování je nezbytné si uvědomit, že v rámci svých studií i působení na univerzitě musel Hus vystupovat veřejně, což s sebou přinášelo povinnost účastnit se veřejných disputací a vystoupit s řešením určité sporné otázky. Hus sepsal desítky tzv. kvestií, v nichž se prokazovala schopnost vážit kladné a záporné argumenty.²⁹ Při této práci se výrazně projevíly Husovy sympatie s učením oxfordského reformátora. Do určité míry se Viklefovy názory projevíly také v lidových postilách, které Hus kázal prostému lidu. Poté, co byl nucen odejít okolo roku 1412 na venkov, zaměřil se ještě více na psaní a kázání v českém jazyce. Jeho cílem byly snaha o to, aby lidé skutečně rozuměli Písmu, a stavěl se proti uctívání kněží jako zdroje veškeré moudrosti a duchovního vzdělání.

Kromě výkladu vybraných biblických textů sepsal Hus také samostatné knihy zabývající se Viklefovými texty, které byly představeny v polemikách kolem roku 1410. Tyto knihy však byly z rozhodnutí arcibiskupa Zbyňka z Házmburka páleny, proti čemuž se Hus odvolal k jednomu ze dvou papežů, Alexandru V., u něhož obhajoval některé ze 45 Viklefových článků. Neúspěch jeho počínu, zapříčiněný především Alexandrovou smrtí a nástupem papeže Jana XXIII., znamenal počátek soudního procesu, na který v roce Hus reagoval odvoláním ke Kristu. Odvoláním se při své kauze k samotnému Kristu byl nevídaný a nepřipustný precedens, který popíral nejen běžné kanonické právo, ale i veškerou církevní hierarchii a tak byla samozřejmě církev tímto krokem velice rozhořčena. Rozchod s jeho dřívějšími kolegy Stanislavem ze Znojma a Štěpánem z Pálče téhož roku pak vyvolal ostré argumentační spory. V tomto kontextu vznikl také jeho traktát O církvi, který je považován za nejvýznamnější.³⁰

Následkem uvalení klatby na jeho osobu musel Hus roku 1412 opustit Prahu. Uchyluje se na venkov, kde pokračuje v kázání. Pro lidové vrstvy bylo nejdůležitější oddělit Krista a Antikrista, přičemž za Antikrista označoval Hus právě ty církevní hodnostáře i panovníky, kteří hlásají Slovo Boží a přitom žijí v hříchu.³¹ Právě z Husových kázání a dopisů, které psal svým přátelům v Praze, lze vypožorovat postupný vývoj jeho myšlení. Nebyl vždy v naprostém souladu s Viklefovými názory, avšak i přes několikerý zákaz veřejného kázání i nadále hlásal slovo Kristovo lidem,

²⁹ ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 82. ISBN 978-80-257-0875-0.

³⁰ ČORNEJ, P. a LEDVINKA, V., *Praha Husova a husitská 1415-2015: publikace k výstavě : Clam-Gallasův palác, 25. září 2015 - 24. ledna 2016*. Praha: Scriptorium, 2015. str. 74. ISBN 978-80-86852-66-9.

³¹ ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 169. ISBN 978-80-257-0875-0.

kteří si přejí naslouchat. Ve svých Knížkách o svatokupectví zdůrazňoval, že kněz má mít osobnostní, mravní i vzdělanostní předpoklady pro výkon svého povolání, a na otázku majetku i smrtelných hříchů zde nahlíží z nového pohledu.³² Tyto postoje však ještě umocní nenávist církevních hodnostářů vůči jeho osobě.

Proces s Janem Husem započal na impuls arcibiskupa Zbyňka a představitelů pražské metropolitní kapituly.³³ Již v roce 1411 byl předvolán před soud papežské kurie, kam se nedostavil, a proto bylo proti němu zahájeno řízení ve věci porušení práva pro tzv. nestání. Svým působením na venkově si zajistil dostatek příznivců i ochránců, avšak králové Václav IV. a Zikmund si přáli uzavřít jeho případ. Václav IV. se od Husa definitivně odklonil již v roce 1413, kdy zároveň Zikmund a papež Jan XXIII. dohodli podmínky konání kostnického koncilu. Husův proces představoval pouze vedlejší událost tohoto koncilu, kde měly být projednávány také otázky sjednocení církve či její reforma. Hlavní osnovou účelu kostnického koncilu byl tento program: *Causa unionis* - překonání papežského schizmatu a znovusjednocení církve, *Causa fidei* - boj proti kacířství a *Causa reformationis* - reforma církve.³⁴

Hus přijel do Kostnice dobrovolně, a na cestu se dobře připravil, mimo jiné také získáním úřední listiny o bezúhonnosti od pražského inkvizitora a sepsáním svých obhajovacích kázání. Pobyt v Kostnici však představoval těžkou zkoušku. Po počátečním dobrém ubytování byl zajat a dopraven do cely dominikánského kláštera. Zikmund se sice snažil intervenovat v jeho prospěch, avšak po pohrůžce církevních zastupitelů se s Husovým vězněním smířil.³⁵ Hus byl vězněn od konce roku 1414 až do svého odsouzení v roce 1415, avšak své názory neodvolal, i když je nutné připustit, že svá písemná stanoviska před koncilem korigoval a upřesňoval tak, aby nevyznívala radikálně. Jeho podporovatelé Jakoubek ze Stříbra a Jeroným Pražský se taktéž účastnili procesu, který byl nakonec veden jako veřejný, avšak Jeroným Pražský za jeho aktivní a proticírkevní počiny a výstupy následně zaplatil životem. I přes sesazení a útěk papeže, což byla situace, která ohrozila usnášeníschopnost koncilu, byl nakonec Mistr Jan Hus odsouzen a dne 6. 7. 1415 upálen na hranici.

³² ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 138. ISBN 978-80-257-0875-0.

³³ KEJŘ, J. *Jan Hus známý i neznámý: resumé knihy, která nebude napsána*. Vydání druhé, upravené. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. str. 79. ISBN 978-80-246-3031-1.

³⁴ Tamtéž, str. 95.

³⁵ Tamtéž, str. 88-90.

3 JAN HUS V AUDIOVIZUÁLNÍ TVORBĚ

Osobnost Jana Husa představovala a představuje vděčný námět nejen pro historická zkoumání, ale též pro knižní a filmová zpracování. Poslední film, který je zaměřen na Husovo působení v druhé polovině jeho života, se skládá ze tří samostatných dílů a byl natočen v roce 2015. Autorka scénáře Eva Kantůrková studovala dostupné prameny o tomto reformátorovi dlouhá léta, nežli se odhodlala k jeho ztvárnění, proto se očekává, že její dílo bude mít vysokou historickou i literární hodnotu. Autorka se snažila především o zobrazení díla Jana Husa jako myšlenkového a mravního dramatu, jež předběhlo o celé století zásadní zlom evropského vývoje. Dramatický děj je ukotven ve spleťtém střetu názorů, ambicí a mocenských manipulací církevních i světských autorit.³⁶ Přesto si však filmové zpracování vyžádalo určité úpravy a kompromisy, které mohou historickou autenticitu snižovat.

3.1 Film Jan Hus režiséra Otakara Vávry (1954)

Nejprve si ale stručně uvedeme, že téma života a především odkazu a následného skonu Jana Husa bylo již v minulosti zpracováno. Za obecně známé a z hlediska české kinematografie významné dílo je považován film Jan Hus režiséra Otakara Vávry z roku 1954. Tomuto snímku bývá často připisována poplatnost době a politické situaci, ve které vznikl. Například pro nesprávné interpretování samotného husitství. Proto bývá Jan Hus, ztvárněný Zdeňkem Štěpánkem, označován za historicky nesprávně vyličeného lidového revolucionáře, který je okleštěný o, pro skutečného Husa nejzásadnější, duchovní rozměr. Naopak je obohacený o přespřílišné nacionální jednání a levicové agitace. Na druhou stranu bývá Štěpánkově ztvárnění českého kněze připisováno mentorské charisma muže, který pro věc doslova plane ve svých proslovech a kázáních a proto ho zástupy lidí následují. Tato poloha tedy více odpovídá rámcovému charakteru člověka, který si svou rétorikou vybuduje tak rozsáhlou přízeň, než naopak (jak bude rozebráno více v následujících kapitolách) ztvárnění herce Matěje Hádky (2015), který je naopak kriticky označován za nevýrazného a těžko uvěřitelného tahouna reformního hnutí, který by se těšil oblibě mezi šlechtou i obyčejnými lidmi. Časté výtky patosu Vávrova filmu ale nejsou na místě, neboť patos a teatrálnost byly i

³⁶ ČESKÁ TELEVIZE. *Jan Hus* [online]. © 1996–2019 [cit. 2019-02-01]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10446079238-jan-hus/>

na akademické půdě či v církevních projevech pro období středověku příznačné. Patos ve filmu tedy nelze označovat za režisérkou berličku pro probuzení emocí v divácích, ale naopak spíše o vhodný prostředek, jak se přiblížit atmosféře Prahy 14. a 15. století. Film byl díky profesionálně zadanému řemeslu velice výpravný a oceňovaný pro věrohodnost exteriérů, interiérů a kostýmů.

3.2 Televizní adaptace divadelní hry Ecce Constantia (1992)

O poznání méně známá a také mnohem komornější je adaptace České televize původního scénáře pro divadelní hru (Pavla Kohouta) *Ecce Constantia*. Jedná se o poměrně netradiční pojetí režie, kdy se téměř celý snímek odehrává v jedné místnosti (je tady velmi patrně znát původní koncepce díla jako divadelního představení) a je rozdělen na jednotlivé kapitoly, které jsou odděleny vstupy reportáží fiktivní televizní stanice *Ecce Constantia*, která informuje formou zpravodajství o dění v Kostnici a objasňuje tak divákovi okolnosti a souvislosti, které nelze z dialogů získat. Kritiky bývají právě tyto vstupy, kdy je reportér oblečený do dobového kostýmu, ale mluví do mikrofonu a dívá se do kamery, označovány jako rušivé pro děj a atmosféru dobovosti. Dílo *Ecce Constantia* je zajímavé tím, že příběh (nejen) Jana Husa vypráví výhradě skrze dialogy ostatních postav. Snímek je především orientován na církevně politické zákulisí kostnického koncilu, nemá ambice popisovat celý život Jana Husa na pozadí mnoha historických událostí, a jelikož se právě zaměřuje spíše na slova než konkrétní události a činy, je hodnota tohoto díla spíše umělecká (pro svou schopnost dobře vylíčit konflikt charakterů), než historicky naučná. Chválu sklízí především za herecké výkony Jiřího Adamíry, Viktora Preisse a Borise Rösnera, historická doložitelnost obsahu scénáře by však byla jen velice obtížná.

3.3 Film Jan Hus režiséra Jiřího Svobody (2015)

V následující případové studii si klademe za cíl porovnávat jednotlivé události ve filmu se záznamy ve vybrané odborné literatuře, s důrazem na poukázání rozdílných aspektů filmového a historického pojetí. Filmové zpracování v některých částech přidává či pozměňuje historické skutečnosti, proto je cílem této práce poukázat na míru odlišností a na jejich četnost, a také ohodnotit, zda mají dané odlišnosti vliv na pochopení celkového vývoje událostí a Husova vlivu na tyto události. Následná analýza poté zhodnotí celkové pojetí filmového zpracování.

3.3.1 Jan Hus a Univerzita Karlova

Hus jakožto Mistr univerzity měl blízký vztah nejen k jejím představitelům a svým kolegům a přátelům, ale také ke svým studentům. Univerzita představovala na počátku 15. století jakousi protiváhu vůči světské moci vladaře a církevní moci papeže a jeho podřízených. Náboženství tvořilo nedílnou součást pohledu na svět každého jedince ve společnosti, a proto nelze oddělit ani výuku jiných umění od teologie. Církev ovlivňovala do určité míry také dění na univerzitě, zejména svým právem uvalení klatby a exkomunikace na ty, kteří ji svými názory ohrožovali.

Součástí studia byly veřejné disputace, které se mohly odehrávat formou kvodlibetů. Ten se odehrával jako každoroční univerzitní slavnost v lednu, a vždy ji vedl vážený člen univerzitního profesorstva, tzv. kvodlibetář.³⁷ Filmové zpracování ukazuje důležitost univerzitního shromáždění, zároveň však zužuje spory pouze na německo – českou úroveň, což je poněkud málo výstižné. Pro film a jeho jednodušší přijatelnost laickými diváky došlo při ztvárnění těchto diskusí či ostatních akademických dialogů ke změně a zjednodušení jazyka, což je ale z historického hlediska zavádějící. Disputace je ve filmu vedena v češtině, kdy německá část mluví česky se silným německým přízvukem. Pro navození dobovosti se snaží jeden z profesorů rozhádané diskutující umravnit latinským výkřikem "Silentium!" (ticho), což je ve výsledku ale ještě více matoucí, jelikož tehdejší veškeré akademické debaty probíhaly plně v latině.

První kvodlibet, který je ve filmovém zpracování ukázán, se odehrává na počátku roku 1409. Již záhy po skončení kvodlibetu je ukázáno, že Hus se významně zasazuje proti zatčení jednoho ze svých studentů, kteří vykládají Písmo bez vysvěcení. Hus se domnívá, že vyšší církevní úředníci, například arcibiskup, mohou tento postup zastavit. Ve filmu není dostatečně zmíněno, jaké jednotlivé skupiny jsou na univerzitě zastoupeny, ani že spory na univerzitní půdě nevycházely pouze ze spisů založených na Viklefových názorech. Na univerzitě působili zástupci bavorského, saského a polského univerzitního národa, přičemž filozofickým realismem byli osloveni převážně zástupci českého národa.³⁸ Rozkol mezi jednotlivými stranami panoval také v názoru na

³⁷ ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 42. ISBN 978-80-257-0875-0.

³⁸ SOUKUP, P. *Jan Hus: život a smrt kazatele*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Česká historie. str. 79. ISBN 978-80-7422-374-7.

papežství, což vzájemné neshody dále umocňovalo, ale ve filmu je to zachyceno jen okrajově.

Již dříve vypověděli kardinálové římské a avignonské obedience poslušnost svým papežům, a zejména někteří čeští Mistři byli obviněni z kacířství a zatažení do těchto sporů. Před koncilem v Pise měli, dle filmového pojetí, němečtí zástupci tři volební hlasy a český národ pouze jeden. Král Václav IV. tento poměr právě v důsledku chabé podpory univerzity pro účast na concilu v Pise obrátil. Následkem tohoto rozhodnutí němečtí Mistři opustili univerzitu. Zatímco film ukazuje Husa jako přímého účastníka tohoto kroku, který byl písemně podpořen Dekretem kutnohorským, historik Pavel Soukup zdůrazňuje, že na vydání Dekretu se podíleli zejména Husovi studenti, mezi které patřil například Jakoubek ze Stříbra, a také Jeroným Pražský, Husův blízký přítel.³⁹ Hus tyto události ovlivňoval spíše zpovzdálí a v době vydání dekretu byl dokonce nemocen a jeho zveřejnění se neúčastnil. Historik František Šmahel také zdůrazňuje, že zástupci tří cizích menšin univerzitu neopustili ihned, naopak, praktické uplatnění Kutnohorského dekretu proběhlo pouze částečně, a král doposud v některých aspektech ponechával zástupcům ostatních národů jiná privilegia, dokonce docházelo k úvahám rozdělit univerzitu na dvě různé školy. Navíc zástupci cizích států vedli spory spíše o to, jaké zástupce do Pisy vyslat, a nikoliv zdali se účastnit.⁴⁰

V odborných kruzích však vypovězení až osmi set cizích studentů a profesorů pocházelo, dle informací Františka Šmahela, spíše od krále Václava IV., který je zbavil všech univerzitních hodností.⁴¹ Tento počín vystupňoval nevraživost mezi německým obyvatelstvem v Praze a stoupenci českého reformního hnutí. Ve filmovém zpracování představuje důležitý bod obratu uvěznění Štěpána Pálče, který byl po několik měsíců nečekaně a pravděpodobně neoprávněně vězněn v Bologni z důvodu zadržení tamním kardinálem. Kardinál v něm získává vlastního spojence, neboť Páleč sám uznal zaostalost Viklefových názorů. Páleč se sice vrací do Prahy, avšak postupně se obrací proti Husovi.

Hus je na univerzitě stále sledován. Důrazně vystupuje proti názoru některých farářů, že lidé by neměli číst Písmo svaté sami, nýbrž poslouchat pouze ty, kteří jsou

³⁹ SOUKUP, P. *Jan Hus: život a smrt kazatele*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Česká historie. str. 88. ISBN 978-80-7422-374-7.

⁴⁰ ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 74. ISBN 978-80-257-0875-0.

⁴¹ Tamtéž, str. 77

vysvěcení, tedy církevní hodnostáře. Za příklad uvádí skutečnost, že před nerozumným nařízením papeže by také on sám dal přednost vlastnímu rozumu. Své studenty však ve skutečnosti nenabádal k výtržnostem či protivenství, pouze poukazoval na nepravosti v systému církve. Ve filmu je zobrazena scéna, v níž se tři Husovi studenti bouří proti vybírání odpustků, jsou zajati a odvedeni do vězení. Hus se za ně přimlouvá, a je mu slíbeno, že budou pouze potrestáni pro výstrahu a poté propuštěni. Slib však nebyl dodržen a všichni tři studenti byli popraveni, navíc bylo zakázáno připravit jim svátostný pohřeb. Tato událost ještě více vystupňuje Husovo protivenství proti církvi. V historických záznamech však tato událost v obdobném kontextu zmíněna není, pouze Jiří Kejř zmiňuje popravu tří mladých lidí v souvislosti s těmito protesty, nelze však říci, zdali to byli Husovi přímí studenti.⁴² Toto je ale významný aspekt, který láká umělce k vykreslení Jana Husa jako dobrosrdečné postavy, neboť velmi zaujatě se za studenty přimlouvá i Hus ve filmu Otakara Vávry. Jan Hus vždy pojímal své studenty jako své blízké, neboť v tehdejších dobách byl jejich počet poměrně nízký, a o Husově oblibě svědčí vysoký počet žádostí studentů o promotorství při získání bakalářského či mistrovského titulu.⁴³

Hus velmi dbal o pověst univerzity a jejích studentů, snažil se též o získávání finančních prostředků na zajištění studia méně majetným studentům, avšak jeho zápas o pravdu a touha vzbudit u studentů zájem o kritické myšlení však měl na pověst univerzity spíše opačný účinek. Ve filmové verzi je důraz kladen spíše na Husova kázání, avšak jsou to právě učené disputace se studenty, které vedou k tak mohutným protestům ze strany univerzity. Dle Jiřího Kejře (2015) i Františka Šmahela (2013) právě tyto kwestie zocelují Husův názor na správné fungování církve, neboť výklad odborných knih a následné diskuse nad jejich obsahem umožňují utřídit si názory a poznat jednotlivé náhledy na teologicko – sociální situaci v církvi.

3.3.2 Kazatelská činnost

Jan Hus představuje důležitou osobnost nejen z hlediska pedagogického, ale také teologického. Zdánlivě se nikterak významně neodchyloval od tehdejšího oficiálního církevního učení, avšak spojení pedagogické a kazatelské činnosti vedlo Husa

⁴² KEJŘ, J. *Jan Hus známý i neznámý: resumé knihy, která nebude napsána*. Vydání druhé, upravené. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. str. 52. ISBN 978-80-246-3031-1.

⁴³ ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 42. ISBN 978-80-257-0875-0.

k opětovnému hledání, nalézání, následování a bránění pravdy. Určité momenty vnitřního rozporu a zápasu jsou patrné také ve filmovém zpracování. V obou případech je citáty poukázáno na Husovo kristocentrické myšlení, v nichž jasně odkazuje na Ježíše Krista jako na jedinou skutečnou „hlavu svaté katolické církve“. Pouze okruh Kristových vytrvalých následovníků obstojí u Posledního soudu.⁴⁴ Filmové zpracování ukazuje Husa jako kazatele, který poukazuje především na schopnost věřícího komunikovat s Kristem pomocí Písma Svatého, které by mělo být prostým lidem srozumitelné. Na jeho kázáních a obecně v projevu filmového Jana Husa v podání Matěje Hádky chybí výrazná jiskra, charisma, něco strhujícího, co skutečný Jan Hus musel mít (jak bylo již zmíněno v kapitole 3.3.1 této práce), aby si na svou stranu získal celé davy i z ostatních farností, což mu bylo jeho kolegy často také vyčítáno. Tato skutečnost je ve filmu velice zkrslena tím, že se Betlémská kaple zdá vždy při jeho kázáních poloprázdná, jelikož káže hloučku komparzistů. Ve skutečnosti právě popularita Husových kázání zapříčinila vysokou návštěvnost a obvyklou přeplněnost Betléma. V kapli rovněž nechává dle filmu přepisovat Bibli svatou do českého jazyka, aby Písmu rozuměli také prostí lidé. V historických zápisech však není uvedeno, že by českou bibli nechával přepisovat přímo Jan Hus, spíše o ní pouze pojednával ve svých spisech, které však byly psány zejména latinsky.

Důležitou událostí je Husovo kázání na synodě v Betlémské kapli, které se účastní také papežský nuncius. Slova, kterými Hus kritizuje pohodlný život kněží a vyšších hodnostářů církve, se vyslancům papeže nelíbí. Sám Hus byl již více než rok kazatelem v Betlémské kapli, a za tu dobu si nejen získal respekt svých posluchačů, ale také se od svého přítele Pálče důkladně seznámil s obsahem Viklefova myšlení. Schůze všech mistrů roku 1403, se dle filmu odehrává v Betlémské kapli. Zde hovoří Mistr Štěpán Páleč, který vášnivě obhajuje 24 vybraných článků Viklefova učení, prohlášených londýnskou synodou za bludy. Proti němu vystupuje kromě dalších také dominikán Jan Hübner, který ostře protestuje proti učení Viklefa, kterého označuje za kacíře. Páleč mu hodí opsané články pod nohy, a ostatní protestující začnou tyto listy pošlapávat. Jan Hus se zdrží v pozadí, a když se Páleč zeptá, proč také nevystoupil, Hus prohlásí, že si není vším učením Viklefa jist. Dle historických záznamů však v této době

⁴⁴ ČORNEJ, P. a LEDVINKA, V. *Praha Husova a husitská 1415-2015: publikace k výstavě: Clam-Gallasův palác, 25. září 2015 - 24. ledna 2016*. Praha: Scriptorium, 2015. str. 71. ISBN 978-80-86852-66-9.

pronášel kázání, která se církevními autoritám neprotivila, což však jistě nebylo vhodné jako součást filmového zpracování, jelikož by docházelo k rozměňování dramatické klenby.

František Šmahel zdůrazňuje, že předností kazatelských promluv byl přímý účinek na posluchače, jejich nevýhodou naopak pomíjivost a časově i lokálně omezená působnost.⁴⁵ Dle různých udání a žalob je zřejmé, že Hus pronášel v rámci kázání různé kritické výpady a opovážlivé výroky, které však při systematickém studiu jeho písemností nebyly nalezeny. Záznamy pro jeho budoucí nástupce tedy neobsahovaly ony plamenné výroky, jimiž uchvacoval své obecenstvo. Filmové zpracování však tento rozdíl nezdůrazňuje, naopak, Jan Hus si zapisuje svá kázání se vši razancí a myšlenkovou posloupností. Hus se také neomezoval pouze na kázání o církevních záležitostech. Součástí jeho promluv je také například vymezení přístupu k ženám, které velmi často nabádal k mravní čistotě, či vymezení vůči otázkám každodenního života.⁴⁶ V kontextu řečeného je zapotřebí zdůraznit z historického pohledu ve filmu nelegitimního užití intimních scén mezi Janem Husem a královnou Žofíí, jak je více rozvedeno v následujících kapitolách této práce.

"Při svých kázáních Hus ve skutečnosti postupoval ve většině případů tak, že hned po kázání nebo univerzitním výkladu dával své různé podrobné písemné podklady k dispozici žákům. Ti je nejen opisovali, ale i pozměňovali a doplňovali podle své paměti. Proto se zpravidla základem rukopisné tradice nestával Husův originál nebo jediný archetyp, nýbrž hned několik archetypů, jež jsou zhruba ve stejném poměru ke ztracenému originálu."⁴⁷ Dbal na písmo v českém jazyce, avšak rozšířit český jazyk širším vrstvám nebyla jeho originální myšlenka. Filmové zpracování ukazuje Husa jako reformátora i v oblastech, které mu jsou přičítány zkreslujícím způsobem.

Na filmové schůzi všech Mistrů, která se odehrává v Karolinu, rektor Harraser přikáže notáři přečíst dva oddělené soupisy článků a vyhlásí k nim diskusi. Na reakce bavorských příchozích reagoval Mikuláš z Litomyšle, který diskutoval s dominikánem Hübnerem a vyčetl mu, že řadu článků v soupise vybral neprávem a chybně. Hus se k němu připojil, podpořil ho a prohlásil, že padělatelé jako Hübner by měli být upáleni. Mistr Pálež poté hodil před rektora na stůl jeden z Viklefových traktátů, o němž

⁴⁵ ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 90. ISBN 978-80-257-0875-0.

⁴⁶ Tamtéž, str. 169

⁴⁷ Tamtéž, str. 90.

prohlásil, že ho bude proti komukoliv hájit. Všichni čeští obháječi tohoto učení však nedokázali zabránit tomu, aby po skončení diskuse vyhlásil rektor vůli většiny, že žádný člen univerzity nesmí odsouzené články veřejně ani potají vyznávat, kázat a tvrdit, a to pod trestem porušení přísahy.⁴⁸ Na této scéně je tedy dobře vidět aktivní a živou univerzitu, pro kterou jsou aktuální dění důležitá, což ve filmu dobře vystihuje činnost a funkci univerzity.

Filmové zpracování se ale nikterak obšírněji nezaobírá skutečnými důvody, proč vlastně proces s Janem Husem začal. Události roku 1411 pouze ukazují, že Jan Hus i nadále káže v Betlémské kapli, ačkoliv má již tuto činnost zakázanou. Zejména vystupuje proti prodeji odpustků, což je ve zfilmované verzi následováno násilnostmi na ulicích a fyzickému protestu proti těm, kteří tyto odpustky prodávají. Následuje zatčení a popravení třech údajných studentů, i přes Husovu intervenci a dosažení slibu milosti pro tyto chlapce. Papež zakazuje lidem, aby chodili na Husova kázání pod hrozbou exkomunikace. V této době dochází ve filmu k historicky významnému okamžiku, kdy se Jan Hus odvolává přímo ke Kristu. Následuje scéna filmově datovaná do roku 1412, kdy faráři, proti nimž Hus dříve protestoval, nyní veřejně proklínají Husa a lámou nad ním svíci na znamení exkomunikace. Zmíněna je dokonce hrozba zbourání Betlémské kaple. Zde dochází k historickým časovým nepřesnostem buď z nepozornosti, nebo jako úlitba lépe a rychleji odsýpajícímu ději, jelikož do Husova odvolání ke Kristu se událo ještě mnoho více či méně významných událostí. K samotnému odvolání Jana Husa ke Kristu dochází až na konci roku, tedy 18. října 1412.⁴⁹ Letopočet je tedy ve filmu ale použit správně, jistá historická příprava tedy je na filmu patrná.

Jan Hus se soustředil zejména na svou kazatelskou činnost. Především pak právě on začal spor vůči arcibiskupovi Zbyňkovi z Házmburka svou apelací k papežskému soudu. Dle historických pramenů se Hus a jeho stoupenci odvolávají k papeži proti pálení Viklefových spisů, ačkoliv pálení ještě nebylo nařízeno.⁵⁰ Tento Husův akt však naopak arcibiskupa k pálení výše uvedených spisů přiměl. Hlásání a souhlas s obsahem spisů se přenesl do roviny osobního protestu proti arcibiskupovi. Ten podal proti Husovi

⁴⁸ ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 54. ISBN 978-80-257-0875-0.

⁴⁹ Tamtéž, str. 133.

⁵⁰ KEJŘ, J. *Jan Hus známý i neznámý: resumé knihy, která nebude napsána*. Vydání druhé, upravené. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. str. 72-73. ISBN 978-80-246-3031-1.

vlastní žalobu pro jeho bludné názory a zlovlná kázání. Filmové zpracování se o Husově stížnosti k papeži nikterak nezmiňuje.

Odborná literatura, na rozdíl od filmového zpracování, také výrazně zdůrazňuje Husovo povolání k soudu před papežskou kurií v roce 1411, a Husovo odmítnutí účasti. Hus svou neúčast odůvodnil nebezpečím, které by mu hrozilo.⁵¹ Narazil by prý na soud, který proti němu zaujímá nepřátelský postoj, a odvolával se na předpisy umožňující neúčast. Vyšle však do Bologně k císaři své zástupce, přičemž největší odpovědnost má Jesenic. Zástupci kurie ani sám papež však neúčast Husa u soudu neomluví, a jakmile uplynula zákonná lhůta, uvalil papež na Husa klatbu pro nestání, která následně vedla k zákazu kázání a udělování svátostí a následnému Husovu odchodu na venkov.⁵²

Ve filmovém zpracování se pozornost obrací z velké části na sociální aspekt Husovy kritiky církve. Detailní záběry nabízí divákovi pohled do zákulisí církve jakožto požívačné společnosti, která si za peníze svých chudých věřících dopřává hříšné požitky. Teologický aspekt rozporu spočívá v přijímání podobojí a ve zcela jiném pojetí církve jakožto společenství věřících předurčených ke spáse. Toto je zobrazeno spíše zkratkovitě a až v závěru filmu. Což je znak podobný s pojetím Otakara Vávry, ten však tuto stránku ignoruje ve svém filmu ještě významněji.

Po odchodu Husa z Prahy není kázání na venkově ve filmu přímo ukázáno ani mu není přikládán význam například skrze dialogy ostatních postav, přestože se jedná o velice důležité období Husovy činnosti, které umožnilo rozšíření jeho učení. Jak zdůrazňuje historik Pavel Soukup, Hus mistrně ovládal prostředky masové komunikace a jeho kázání se stávala událostí, která přiměla lidi k přemýšlení, a kterou si nechtěli nechat ujít.⁵³ Při těchto kázáních byly využity zpěvy a obrazy, a lidé se mohli seznámit s nejnovějšími dokumenty a názory z velkých měst. Soukup zde dokonce používá výraz "kampaň", tedy cílené šíření názorů s cílem přesvědčit obecnost o vlastní pravdě a snížit hodnověrnost protivníka. Jedná se zde o otázku náboženskou, stejně jako politickou.

Ve filmu je zdůrazněn Husův vnitřní zápas, když se rozhoduje, zdali má či nemá jít na kostnický koncil. Ze zkoumaných pramenů není jasně řečeno, zdali vyjíždí

⁵¹ KEJŘ, J. *Jan Hus známý i neznámý: resumé knihy, která nebude napsána*. Vydání druhé, upravené. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. str. 74. ISBN 978-80-246-3031-1.

⁵² Tamtéž, str. 102.

⁵³ SOUKUP, P. *Jan Hus: život a smrt kazatele*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Česká historie. str. 104. ISBN 978-80-7422-374-7.

z Prahy či z Krakovce, kde našel dočasné útočiště. Když přijíždí do Kostnice, vidí samé neřesti, církevní hodnostáře s dívkami a ženami, užívající radostí života. Tyto scény mají ilustrovat zkaženost koncilu, potažmo celé církve v místě, kam Jan Hus přijel právě s názory, které takové jednání odsuzují. Vyobrazení neřestí je však přehnané. Kostnický koncil Husa předvolává a žádá, aby odvolal výroky, které, jak sám Hus tvrdí, nikdy nenapsal. Není mu umožněno veřejné slyšení, pouze je opakovaně vyzván, aby se zřekl svých myšlenek a odvolal své názory. Vývoj slyšení se však obrací, a Hus je pozván, aby obhájil své myšlenky dle svých skutečných spisů, a následně je umístěn do dominikánské cely.

V celkovém kontextu však Hus ke konci svého zápasu působí spíše poraženecky. Ačkoliv stále píše svá kázání ve formě dopisů, jeho naivní důvěra v královu ochranu i domněnka, že se zde jedná o obhájení vlastních názorů a duchovních přesvědčení z něho činí spíše hříčku v rukou mocných, nežli charismatického kazatele, který dokáže o své pravdě přesvědčit masy. Pavel Soukup se domnívá, že lpění členů koncilu na soudním projednání namísto učené disputace mělo hlubší pozadí.⁵⁴ Proces proti Husovi se časově překrýval se sporem koncilu a papeže Jana XXIII. neboli Cossy. Koncil se snažil ukončit papežské schizma, a spor vedený proti Husovi sloužil zejména jejich vlastním zájmům, nikoliv touze po pravdě a porozumění. Dokončením Husova procesu, který kdysi započal u papežské kurie, dal koncil ostentativně najevo svůj nárok na výkon soudní moci coby nejvyšší soudní instance. Filmovému divákovi však nejsou tyto okolnosti dostatečně vyloženy, neboť děj se soustředí výhradně na příběh Husa a jeho následovníků či přátel, čímž mylně interpretuje priority koncilu a důležitost procesu s Janem Husem, který se tímto zdá být jako téměř hlavní a jedinou příčinou samotného koncilu.

3.3.3 Arcibiskup Zbyněk z Házmburka

Vztahy s církevními představiteli jsou ve filmovém zpracování poměrně komplikované. Postav je zde mnoho, a arcibiskup Zbyněk z Házmburka zde vystupuje především jako umírněný zástupce institucionální církve. Zpočátku s ním Jan Hus vystupuje jako s partnerem, kterému adresuje své připomínky k fungování církve a

⁵⁴ SOUKUP, P. *Jan Hus: život a smrt kazatele*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Česká historie. str. 167. ISBN 978-80-7422-374-7 .

k chování některých jejích představitelů, arcibiskup je však brzy vyobrazen jako poslušný vykonavatel vůle vyšších hodnostářů.

Když se v počátku první části filmu vypraví Hus za arcibiskupem, a z jeho slov je patrné, že arcibiskup chápe Husovu kritiku církve na osobní rovině. Zároveň ho však osobně upozorňuje, že ostatní kazatelé si na něho stěžují, zejména proto, že káže v českém jazyce a také že káže bludařské učení Viklefovo. Z filmu však není patrná určitá přísnost, kterou arcibiskupovi připisují historikové. Již od svého vstupu do úřadu byl arcibiskup pověstný svou snahou o upevnění kázně, a ačkoliv se dle Františka Šmahela může zdát, že se s reformními kněžími radil o svých postupech, neboť zakázal některé výsady rozhazovačným církevním hodnostářům, avšak postupně se stává poslušný vyšším nadřízených.⁵⁵ Důležitý vliv na vztah Husa a arcibiskupa Zbyňka má právě generální vikář. Vikář je ve filmu výhradně na straně papeže, a to zejména toho v Římě. Vliv vikáře a prostor, který ve filmu dostává je poněkud významnější, než jak se jím zabývají historikové, nicméně z nedostatku komplexnějších charakteristik a informací lze říci, že tato postava je interpretována v souladu s dějinami.

Události na univerzitě i Husova odvážná kázání však, dle filmového zpracování, vedou k vyostření vztahů mezi Husem a arcibiskupem. Ve filmu se objevuje několik scén, v nichž se arcibiskup snaží Husa varovat před důsledky jeho konání, ale když mu Jan Hus oponuje citáty z Písma, není schopen reagovat jinak nežli na osobní rovině. Tento aspekt takto rozsáhlých konzultací se v historických pramenech neobjevuje, zato je však potvrzeno, že arcibiskup Zbyněk rozšiřuje Alexandrovu bulu nařizující zákaz kázání pobuřujících textů na veřejnosti a přikazuje odevzdání všech Viklefových knih. V bule se přímo neuvádělo Husovo jméno, avšak text je zaměřen očividně proti němu. Bula umožnila arcibiskupovi tvrdě zasáhnout proti bludařům a kacírům.⁵⁶ Stejně jako ve filmové verzi však také v historických záznamech Hus neuposlechne zákazu kázání a i nadále dochází do Betlémské kaple, což je skutečnost, kterou film dobře zachycuje a zdůrazňuje. Zbyněk se však stáhne do Roudnice, a Hus nadále blíže spolupracuje s králem Václavem IV. I nadále však panuje nad Husem a jeho přívrženci hrozba exkomunikace.

⁵⁵ ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 54. ISBN 978-80-257-0875-0.

⁵⁶ Tamtéž, str. 83.

Vybraní faráři však Zbyňkovi i nadále donášejí, co je obsahem Husových kázání. Filmové zpracování ukazuje, že o podpoře jednotlivých papežů pochybuje i sám arcibiskup, a veškeré následky dává za vinu jiným církevním hodnostářům. Pochybuje i o odsouzení Husa, nad nímž vyhlásil klatbu. Jeho počínání je ve filmu zobrazeno jako sebestředné, a okamžiky pochybností jsou prokládány jeho rozhodnutími, které vedly k poškození Husova obrazu v očích církevních hodnostářů. Důvodem je pravděpodobně počáteční respekt k osobě Jana Husa a jistá náklonnost k jeho učení, ta je však brzy nahrazena snahou o vlastní prospěchy.

Ve filmu se Hus se Zbyňkem setkává i v době těsně před arcibiskupovým odchodem do vyhnanství v Roudnici. I přesto, že právě arcibiskup dal spálit Viklefovy spisy, Hus se s ním setkává a znovu poukazuje na to, že káže pouze pravdu. Arcibiskup apeluje na jeho pokoru a nepřímou naznačuje, že by se měl sklonit před mocí církve jako instituce. Situace se však vyhrocuje tehdy, kdy se proti arcibiskupovi obrátí také král Václav IV. Ten arcibiskupovi zabaví veškerý majetek, stejně jako těm, kdo veřejně četli a šířili jím vydanou bulu o klatbě nad Janem Husem. Také proto arcibiskup vyhlašuje nad Prahou interdikt. Poté, dle filmového zpracování, uniká arcibiskup pod ochranu Zikmunda, kde zanedlouho umírá. Před svou smrtí pošle králi Václavovi IV. dopis, kde ho prosí o shovívavost nad arcibiskupovými přívrženci a upozorňuje na nebezpečí kacírství.

3.3.4 Panovníci Václav IV. a jeho bratr Zikmund

Vztahy s panovníky představují jedno z ústředních témat filmového zpracování. Ačkoliv zde není explicitně vymezen úzký vztah, vývoj událostí naznačuje, že Jan Hus se stal nástrojem k mocenským hrám nejen mezi panovníky, ale také mezi církví a světskou mocí. Filmové zpracování ukazuje korektně hned v počátcích nedobré vztahy mezi oběma panovníky, neboť Zikmund nechá svého bratra pod lstí uvěznit, přičemž Hus se přičiní o jeho osvobození. Král mu následně po návratu do Prahy výslovně poděkuje a vyzdvihne skutečnost Husových motliteb za Václavovo vysvobození. Obliba osoby Jana Husa u tohoto krále je více než zjevná. Není zde však uvedeno, jaký vliv mělo zastání na vztah se Zikmundem.

Historické záznamy však poukazují na skutečnost, že v době Václavova zatčení Zikmundem se Václav IV. s Janem Husem osobně neznal, a ani po opětovném návratu do Prahy se král Václav IV. s Husem nesešel. Jak zdůrazňuje František Šmahel,

Václav IV. v této době sotva o začínajícím kazateli věděl, a to i přes doklad v originálním notářském zápisu o blízkém vztahu Husa s Bratrstvem s obručí a kladivem, které bylo úzce spojeno s královským dvorem. Tento zápis navíc pochází až z roku 1403, tedy rok od králova osvobození.⁵⁷

Filmové zpracování naznačuje, že Jan Hus a král Václav spolu byli v častém a úzkém kontaktu. Husovi je dokonce umožněno předstoupit před krále a citovat z učení Viklefa, který již byl prohlášen za kacíře. Toto se stane ve chvíli, kdy se Václav IV. ptá Jana Husa, od kterého papeže by si měl nechat posvětit císařskou korunu, a Hus mu odpoví, že dle Viklefa by měla světská moc patřit pouze do rukou světské vrchnosti, zatímco papež by měl odložit své statky a jít příkladem v hlásání chudoby. Zajímavým poukazem je žádost Jana Husa o finanční podporu na přepsání Písma svatého do českého jazyka. Tuto žádost významně podpořila královna Žofie, Václavova manželka. V žádném ze zkoumaných historických pramenů však není uvedeno, že by se král Václav IV. setkal s Husem za účelem podobné žádosti. Pokud již král Husovy příznivce podpořil, učinil tak pomocí arcibiskupa Zbyňka z Házmburka, který měl ke králi častý přístup.

Otázkou zůstává, proč se filmoví tvůrci zaměřili na málo pravděpodobný úzký vztah krále Václava IV. k Janu Husovi. Jiří Kejř i František Šmahel se shodují v názoru, že viklefismus znamenal ohrožení pověsti pro České království. Také Pavel Soukup zdůrazňuje, že Václav IV. nebyl žádný čirý viklefista, avšak jedná zásadně z hlediska politického prospěchu. Podpora Jana Husa a jeho názorů znamená pro Václava IV. protest proti jeho bratru Zikmundovi a německým zástupcům univerzity, kteří nesouhlasí s královým počínáním. Také papežské schizma způsobuje v církevních vztazích nesoulad, proto není překvapivý postoj krále Václava IV. vůči koncilu v Pise roku 1409. Filmové zpracování ukazuje, že se král postavil proti římské kurii, nechal zakázat platbu daní římskému papežovi, na což arcibiskup reagoval klatbou pro ty, kteří nařízení uposlechnou. Po roce 1411, když je Cossa zvolen papežem, nebrání prodeji odpustků v českých zemích, což je proti názoru Husa i jeho stoupenců. Do popředí se tedy dostává souboj Jana Husa v teologické rovině proti papeži, který bojuje o moc, vliv a vlastní politické přežití.

⁵⁷ ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 53. ISBN 978-80-257-0875-0.

Jiří Kejř upozorňuje, že Hus požíval ochrany a pomoci obratného právníka Jesenice, který mu pomáhal již v roce 1413, kdy se Hus dočkal poslední intervence krále Václava IV. ve svůj prospěch.⁵⁸ Stále se zostřující spory církve a české univerzitní společnosti, národnostní neshody a politická nestabilita v Evropě přispěly k tomu, že král Václav IV. již rok před Husovým odjezdem do Kostnice jakkoliv Husovi přestal pomáhat. Nepochybně k tomuto rozhodnutí přispěla také Husova neústupnost. Proto ani on, ani jeho žena Žofie nemohli poskytnout Husovi jakoukoliv ochranu při cestě do Kostnice a během pobytu.

Dle filmového zpracování je patrné, že právě král Zikmund dá Husovi osobní zaručení, že na kostnickém koncilu mu bude dopřáno veřejného slyšení, a Hus tak bude moci obhájit své učení před kardinály. František Šmahel však upozorňuje, že získat glejt zaručující královu ochranu nebylo pro Jana Husa nikterak jednoduché. Ještě po cestě do Kostnice se zastavují v Norimberku, odkud Hus píše, že stále nemá zaručenou královu ochranu. Při příjezdu do Kostnice však již tuto ochranu má, avšak není přesně uvedeno, jak a kdy ji získal.⁵⁹ Zikmund sice vydal glejt, kterým je zaručena určitá ochrana, avšak neurčuje rozsah té ochrany, a už vůbec údajně nezaručuje cesty zpět. Jan Hus se tak vydává na cestu bez výrazné doložitelné legitimní podpory od panovníků.⁶⁰ Ve filmu je tento problém získání glejtu velice zjednodušen.

Místo řádného soudního slyšení se mu však dostane dominikánského vězení. Koncil se prohlásil za svrchovanou autoritu nad vši církví, a i přes přimlavy královny Žofie Václav IV. prohlásí, že je bezmocný a nemůže Husa osvobodit. Král Zikmund i Václav IV. byli domluveni na Husově ochraně, avšak ani jeden z nich nevystoupí proti koncilu. Ani jeden z panovníků zde nemá osobní zájem na Husově odsouzení, avšak mají zájem na zachování svého panovnického postavení, což lze pouze vyřešením Husova případu.

Zatímco ve filmu je zmíněno, že se teprve v rámci pobytu v Kostnici Hus dozvěděl, že je předvolán před soud a hrozí mu smrt, dle Františka Šmahela již s touto možností počítal při příjezdu do Kostnice.⁶¹ Hus také nesetřval na hradě Krakovec až do odjezdu do Kostnice, nýbrž aktivně v Praze sháněl pravověrné svědky a snažil se získat

⁵⁸ KEJŘ, J. *Jan Hus známý i neznámý: resumé knihy, která nebude napsána*. Vydání druhé, upravené. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. str. 55. ISBN 978-80-246-3031-1.

⁵⁹ ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 178. ISBN 978-80-257-0875-0.

⁶⁰ Tamtéž, str. 177.

⁶¹ Tamtéž, str. 266.

si podporu pro svobodné vystoupení na koncilu. Při svém pobytu v Kostnici však, na rozdíl od filmového zpracování, obdržel pouze malou podporu od českých pánů.

Film zobrazuje Husa jako někoho, kdo chce diskutovat. Teprve když se obrátí také proti králi se slovy: „Ani král není králem před Bohem, žije-li v hříchu.“, také Zikmund se od něj odvrátí. Místo obhajoby nastává pouze soud. Na hranici byly spáleny česky psané knihy, a teprve poté byl upálen i mistr Jan Hus. Poměrně překvapivě František Šmahel píše, že král Zikmund si smrt Jana Husa nepřál. Pouze koncilu dovolil, aby měl ve věci procesu s Janem Husem volnou ruku.⁶² Vzhledem ke skutečnosti, že hlavou církve v té době nebyl papež, a koncil tedy představoval hlavu církve, vnímali jeho členové Jana Husa jako přímé ohrožení své svrchovanosti. Na konečném vykonání trestu filmový Zikmund je přítomen Husově popravě, zatímco Václav IV. tráví svůj čas na hradě loveckými radovánkami. Není zmínka o tom, že by kterýkoliv z králů přítomen popravě skutečně byl, avšak Zikmund byl několikrát přítomen soudnímu procesu, během něhož bylo zmíněno, že do Kostnice ho vyslal Václav IV.⁶³ Není tedy pochyb, že odjez Husa do Kostnice měl pro oba krále znamenat vyřešení konfliktní situace, ačkoliv větší zájem měl na vyřešení tohoto problému Zikmund, který tím měl získat korunu císaře Říše Římské. Nejsou však přesvědčivé doklady o tom, že by se kterýkoliv s Králem s Husem osobně znal do té míry, jak to ukazuje filmové zpracování, což je snaha tvůrců díla přikládat z tohoto historického hlediska Janu Husovi větší politický vliv a význam, než ve skutečnosti měl.

Na rozdíl od vykreslování historických postav z řad církevních hodnostářů či členů Karlovy univerzity, kdy došlo k jistým historicko-uměleckým kompromisům, jak je uvedeno v předchozích i následujících kapitolách této práce, počínali si tvůrci filmu Jana Husa při interpretaci postav panovníků poněkud objektivněji. Král Václav IV. bývá označován za ne příliš dobrého krále, který se věnoval spíše hostinám a lovu, než že by přistupoval ke správě království s péčí dobrého hospodáře. Zahraničními historiky, obzvláště ve své době, býval označován dokonce za "kacířského krále" právě kvůli reformnímu hnutí za jeho vlády. Vladimír Javorský svým výkonem i dle scénáře tedy odpovídá pojetí Václava IV. dle knih historiků.

⁶² ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 217. ISBN 978-80-257-0875-0.

⁶³ KEJŘ, J. *Jan Hus známý i neznámý: resumé knihy, která nebude napsána*. Vydání druhé, upravené. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. str. 171. ISBN 978-80-246-3031-1.

Obdobně "dobře" si počíná i postava Zikmunda, který je objektivně prezentován jako schopný politik a diplomat, který svými schopnostmi výrazně předčí svého staršího bratra a jeho ambice na trůn je tedy při pohledu na "neschopného" českého krále legitimní. Zbavuje se tedy v této interpretaci přezdívky "liška ryšavá" a naopak získává podobu důstojného panovníka. Což je historicky věrohodnější pojetí, které se nepodařilo v této práci zmíněným audiovizuálním dílům Jan Hus (1954) a *Ecce Constantia*, které vyobrazily postavu Zikmunda spíše dle lidových pověstí jako "lišku ryšavou", než dle historických pramenů.

3.3.5 Štěpán z Pálče

Postava Štěpána Pálče představuje rozporuplný charakter, který poukazuje na nesnadnost výkladu Husova příběhu i celé tehdejší doby. Páleč může být nepochybně označen za Husova přítele, když vystupuje v roli většího zastávce Viklefových myšlenek. Filmové zpracování ukazuje, že na změnu jeho přístupu k Husovým názorům mělo vliv jeho uvěznění na cestě k papeži, neboť v průběhu svého věznění kardinálem Cossou přiznal, že Viklefovy myšlenky jsou zaostalé. Historikové se shodují v domněnce, že byl buď mučen, uplacen anebo mu bylo vyhrožováno, pravděpodobně ale kombinace všech tří vlivů. To ale zásadně mění okolnosti, za jakých se Štěpán z Pálče rozhodl změnit své postoje. Film Štěpána vykresluje jako poněkud nevyrovnaného člověka, který obrátil své poměrně zaryté přesvědčení jen ze strachu při rozhovorech s autoritami a jeho postava je tak ve filmu vykreslena jako velice opovržením hodná nejen ve svých akademických či církevních činech, ale i na úrovni morální a lidské. V diváckých recenzích dokonce často ve spojitosti s rolí, kterou hrál Jan Dolanský, je dokonce mnohokrát označován jako "novodobý Jidáš", což je dle filmu možná vhodné přirovnání, ovšem není legitimní z historického hlediska. Zde tedy film, jak již bylo objeveno i v jiných kapitolách, některé osoby dramaticky staví do role jiné pro potřebu filmu, nikoliv jako skutečnou reflexi historických pramenů.

První opisy Viklefových spisů přivezl do Prahy právě Štěpán z Pálče, pravděpodobně již před rokem 1397.⁶⁴ Tyto spisy vykládal v soukromých hodinách, a také, spolu se Stanislavem ze Znojma, se snažil pronikat do subtilní látky všeobecnin tak, jak jim rozuměl sám Viklef. K Pálčovi se brzy připojil také Jeroným Pražský, který

⁶⁴ ŠMAHEL, F. *Alma mater Pragensis: studie k počátkům Univerzity Karlovy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. str. 264. ISBN 978-80-246-3203-2.

z Oxfordu přinesl další Viklefovy radikálně reformní spisy. Právě ty, dle názoru Františka Šmahela,⁶⁵ znovu připomněly spojnice mezi realistickými koncepty a jejich teologickými konsekvencemi, zvláště ve vztahu k eucharistii a k deterministické předurčenosti spásy i zatracení. Společný zájem na výkladu Viklefových spisů po dlouhá léta Štěpána z Pálče a Jana Husa spojoval.

Vzájemný filmový vztah získává na odtažitosti zejména v době, kdy nový papež vydal bulu umožňující či přímo nařizující prodej odpustků. Páleč je k tomuto činu poměrně povolný, pouze v soukromí přiznal, že má potíže s výběrem peněz za odpuštění hříchu pro papeže a jeho svaté války. Také Jana Husa varuje, že u papežské kurie na něho bylo podáno několik stížností. Jiří Kejř však upozorňuje, že změna jeho smýšlení je spojená také s jeho vedoucí pozicí na univerzitě.⁶⁶ Jako děkan teologické fakulty se zalekl radikalismu a zakázal všem členům fakulty účast na Husově kázání. Mezi ním a Husem se započalo ostré nepřátelství, jehož příčiny dle Kejře nelze tak snadno definovat pouze akademickými rozepřemi. Hus byl v roce 1410 již v nemilosti téměř všech církevních hodnostářů, a po arcibiskupově nařízení týkajícím se pálení knih obsahujících Viklefovo učení se oba dřívější přátelé obviňovali a pomlouvali. Hus byl nucen univerzitu opustit, zatímco Páleč zde zastával důležité postavení, a proto se snažil o udržení dobrých vztahů s arcibiskupem i s ostatními církevními představiteli.

Spor také nastává o to, proč byl vlastně Páleč vyslán do Říma. Je nepochybné, že patřil mezi obviněné, na něž poslali němečtí univerzitní mistři stížnost ohledně kázání bludů. Dle filmového zpracování se snažil podpořit své očištění královským dekretem a získáním podpory od kardinála Zbyňka z Házmburka. Od svého pobytu v Bologni však vystupoval ve filmovém zpracování jiným způsobem, zapírá, že se kdy zapáleně zasazoval o Viklefovy názory, a když vidí, jak Hus umožňuje křest dítěte laikem, nazývá ho bloudem a bláznem. Tato samotná scéna se však nezakládá na historických pramenech, naopak směšuje historii s legendami, jelikož to, že Hus učí laiky křtít, byla část pomluv a očeňovací kampaně proti jeho osobě, která se sice dostala do kostnických žalob, ale Hus tyto pomluvy popíral. Scéna tedy spíše slouží dramatizaci a

⁶⁵ ŠMAHEL, F. *Alma mater Pragensis: studie k počátkům Univerzity Karlovy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. str. 265. ISBN 978-80-246-3203-2.

⁶⁶ KEJŘ, J. *Jan Hus známý i neznámý: resumé knihy, která nebude napsána*. Vydání druhé, upravené. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. str. 52. ISBN 978-80-246-3031-1.

scénáristickému rozvíření nůžek mezi pomyslným dobrem a zlem, ovšem ani jednu ze stran nevykresluje v pravdivém světle

Ve filmovém zpracování se Hus přímo ptá svého druha, proč nyní najednou tak ustupuje, a co se tehdy v Bologni při jeho zatčení a zázračném propuštění stalo. Štěpán nechce přiznat, že odvolal a změnil své přesvědčení, a tak neodpovídá. V pozdější chvíli je dokonce zobrazen jako zrádce a donašeč, který papeži donáší úryvky z Husova kázání, včetně vyznačených pasáží inspirovaných viklefovským učením. Odklon od Husových názorů je tedy tvůrci filmu postaven jako mravní poklesek Pálčův. Ve zkoumaných historických pramenech je Páleč zobrazován naopak pouze jako Husův kritik a oponent, přičemž jeho volba do rady kostnického koncilu vycházela spíše z jeho postavení nežli z osobních zásluh. Je nepochybné, že se zasadil o šíření zčásti nepravdivých výňatků Husova učení, avšak z titulu svého postavení nemohl podporovat čím dál radikálnější postoje svého dřívějšího přítele, pokud chtěl zachovat dobré jméno univerzity a diplomatické vztahy.

Filmové zpracování se zaměřuje na rozchod Pálče a Husa z hlediska sporu o odpustky, avšak jejich spor se vztahoval také na jiné aspekty. Základní rozpor spočíval v reakcích na králova nařízení, která byla konána s ohledem zalíbit se papeži, nikoliv s ohledem na potřeby a přání lidu. Dle Františka Šmahela určitou úlohu ve vzájemném vztahu sehrála také žárlivost na Husův vzestup a oblibu, důležitá byla zejména Pálčova snaha následovat přání krále, když „*Páleč jako děkan sjednocené teologické fakulty hodlal zmařit disputaci, kterou Hus pořádal, znamenalo to skutečné rozloučení dvou přátel.*“⁶⁷ Rozpor mezi těmito dřívějšími přáteli však eskaloval až v Kostnici.

Husův výstup před koncilem kostnickým je v rámci filmu zobrazen v několika fázích. První předvedení, kdy jsou povoláni také svědci, přichází svědčit právě Páleč. Hus se k němu obrací jako k příteli, který mu může pomoci v nesnadné hodině. Páleč se však k Husovi nehlásí jako ke svému příteli, naopak. Tvrdě a s mnoha příkrasami popisuje Husovo údajně kacířské jednání, jeho vystupování proti církvi, avšak nikterak nezmníní vlastní přičinění. Jiří Kejř zdůrazňuje, že Páleč Husa nejvíce poškodil nejen nařčením před komisí či donášením papežovi, ale také osobním nařčením, které Hus těžce nesl. Páleč, stejně jako ve filmovém zpracování, také v historickém svědectví upozornil, že i kdyby Hus odvolal své učení, stalo by se tak pouze ústy, nikoliv srdcem.

⁶⁷ ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 177. ISBN 978-80-257-0875-0.

Tímto výrokem se snažil o znemožnění Husova osvobození a očištění.⁶⁸ Zde tedy dochází v dramatické rovině dobré interpretaci filmu vyostřujícího se vztahu těchto dvou postav při probíhajícím procesu.

Páleč však, dle filmu i dle doložitelné skutečnosti, prosí Husa, aby odvolal a zachránil si život. Petr Čornej v rozhovoru pro časopis *Dějiny a současnost*⁶⁹ však upozorňuje na historické rozpory v případě vyobrazení Husovy smrti. Páleč nebyl členem vyšetřovací komise, i když dodával materiály k Husově obžalobě. Na pravdě se nezakládá rovněž Pálčova filmová patetická žádost, aby Hus téměř na hranici svá slova odvolal. Dle Petra Čorneje toto podání Husovy smrti zbytečně kazí dojem z jinak zdařile natočené scény Husova skonu. Autoři se pravděpodobně snažili zdramatizovat Husovu smrt, proto se nepřidrželi vyličení smrti dle podání Husova žáka Petra z Mladoňovic.

Ačkoliv Hus svého přítele z ničeho neobvinil, filmové zpracování ukazuje tuto postavu jako bojácnou, podlézavou a sebestřednou. Scéna jednoho z posledních setkání Štěpána z Pálče s Janem Husem v jeho cele postavu Štěpána nejvíce očerňuje a demonizuje, přestože je ze všech nejméně podložená. Štěpán Páleč sice Husa skutečně navštívil, ovšem co bylo předmětem schůzky se v žádných pramenech věrohodně nedochovalo. Rozhovor, ve kterém se chová Štěpán z Pálče minimálně z morálního hlediska velmi opovrženě, je tedy čistě dramatický znak tvůrců pro vykreslení záporné postavy, nežli historické věrohodné ztvárnění tehdejší situace. Ačkoliv to byl právě Páleč, kdo s obhajobou Viklefových spisů začal, větší část svého života strávil popíráním svých předchozích názorů. Nakonec umírá v polském vyhnanství, do Čech se již po Husově smrti nevrátil.

3.3.6 Křišť'an z Prachatic

Křišť'an z Prachatic byl jedním z rektorů Univerzity Karlovy a proslulý astronom. Byl to pravděpodobně právě on, kdo mladého Jana Husa vzal s sebou v 80. letech 14. století do Prahy na studia.⁷⁰ Roku 1390 si Křišť'an jako mistr svobodných umění pořídil vlastní příbytek, a je pravděpodobné, že u něho Jan Hus nějaký čas

⁶⁸ KEJŘ, J. *Jan Hus známý i neznámý: resumé knihy, která nebude napsána*. Vydání druhé, upravené. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. str. 100. ISBN 978-80-246-3031-1.

⁶⁹ ČORNEJ, P. Hus ve třech dílech, *Dějiny a současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015. ročník 37 (číslo 6). str. 43.

⁷⁰ ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 16. ISBN 978-80-257-0875-0.

přebýval. Působili ve vzájemném přátelském vztahu. Po roce 1393 se stal lékařem Václava IV., a František Šmahel se domnívá, že právě tato výsada umožnila Křišťanovi získat nejnovější informace o vývoji situace okolo Jana Husa.⁷¹ Také pověřoval Husa opisováním důležitých zpráv a poselství, jak je uvedeno na začátku 2. kapitoly této práce: UČENÍ JANA HUSA.

Ve filmovém zpracování se Křišťan nachází v okolí krále Václava IV. jako němý svědek králových stížností určených arcibiskupovi pražskému. Pravděpodobně se jedná o rok 1405, kdy Křišťan zastával funkci rektora Univerzity Karlovy. Pravidelně se vídá s Janem Husem, a je několikrát zachycen jako pasivní posluchač jeho přednášek. Přáteli se také s Jeronýmem Pražským a Štěpánem z Pálče, který je, spolu s dalšími členy českého univerzitního sboru, obviněn z hlásání bludů. Křišťan i Štěpán několikrát hledají zastání u krále Václava IV., ten je však spíše zaměřen na vlastní prospěch, a nezajímá se příliš o skutečný zájem české země. Křišťan je ve filmu přítomen také jednáním papežského nuncia s králem Václavem IV., ačkoliv není přímo spojen s jednáním katolické církve.

Mistr Křišťan ve filmu zastává důležitou úlohu i v době, kdy se rozhoduje o vyjádření podpory českých univerzitních kruhů královi na koncilu v Pise. Snaží se urovnat spor mezi německou a českou stranou poté, co byl vyhlášen Dekret Kutnohorský. Zůstává také v blízkosti krále poté, co je Hus nucen odejít na venkov. Nadále je však s Husem v písemném kontaktu, a jsou doloženy četné vzájemné rozpravy, z nichž lze odvodit, že v době svého vyhnanství se Hus nacházel mimo jiné na Kozím Hrádku.⁷² Husovy myšlenky byly tedy šířeny v mnoha směrech. Křišťan zůstal Husovi věrný i poté, co se rozhodl odejít do Kostnice.

Vzájemný kontakt, dle dochovaných historických pramenů, neustal ani poté, co byl Hus uvězněn v Kostnici. Nejen, že ho Křišťan dle Pavla Soukupa v cele navštívil, udržovali spolu častý písemný kontakt.⁷³ Hus byl spraven o všech novinkách a událostech, které se udály v Praze, stejně jako o podoře či ztracení, které na něho uvalili čeští páni. Podpora Husovým slovům nebyla jednoznačná. Z historických pramenů vyplývá, že Křišťan byl významným Husovým přítelem, ovšem nikoliv

⁷¹ ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 34. ISBN 978-80-257-0875-0.

⁷² Tamtéž, str. 155.

⁷³ SOUKUP, P. *Jan Hus: život a smrt kazatele*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Česká historie. str. 193. ISBN 978-80-7422-374-7.

významnou historickou postavou jak v Husově procesu, tak v celém reformním dění. Film Křišťanovi z Prachatic tedy přikládá přiměřenou váhu a věrohodně jej vystihuje jako osobu přítomnou mnoha důležitým událostem, ovšem nikoliv jako jejich iniciátora.

3.3.7 Papež Jan XXIII. (Baldassare Cossa)

Základní spor Jana Husa s jakýmkoliv papežem spočíval v odlišném postoji tohoto kazatele vůči papežskému stolci a jeho vztahu k Bohu. Pro hierarchii církve je důležité, aby věřící přijali názor, že papež je prostředníkem Boha na zemi a musí požívat nejvyšší úcty. Každý člen církve by měl přijímat výklad podaný kazatelem v kostele, neboť pro papeže a jeho zastánce znamenal kritický výklad Písma svatého jisté ohrožení vlastní pozice. Husův názor, že pravda je vždy ve shodě s Kristovou vůlí a jeho slovem, a jakožto směřodatný životní princip určuje rozdíl mezi životem a smrtí, byl pro Cossu nepřijatelný.⁷⁴ Jeho pravda byla ohebná, a jak bylo ukázáno ve filmu i v historických pramenech, postoj vůči papežskému stolci znamená vyhocení vztahů mezi Cossou a Husem. Dalším trnem v oku církve bylo Husovo učení predestinace,⁷⁵ které silně podrývalo činnost kléru především tím, že poukazovalo na odpouštění a rozhřešení kněží jako na neúčinné.

Baldassare Cossa je ve filmu vyobrazen také v době, kdy se připravoval na své jmenování papežem. Také je neoficiálně obviněn z toho, že zavraždil svého předchůdce Alexandra. Skutečnost vraždy však není v historických pramenech prokázána. Po svém zvolení jako první věc vyhlásí bulu nařizující prodej odpustků, jeden ze stěžejních prvků, proti kterým Jan Hus v návaznosti na Viklefa káže.⁷⁶ Hus následně diskutuje, dle filmového zpracování, o tom, nakolik je tato bula pro pražské kazatele a pro něho závazná. Ve své papežské funkci se objevuje zejména při jednáních s Pálčem, který mu donáší vše, co Hus sepsal či pronesl. Zde je nutné zaměřit se na filmový jazyk, který je jasně čitelný v tom, která filmová postava je zařazena jako záporná. Umělecké prostředky pak slouží k tomu, aby diváka o této skutečnosti přesvědčily. V případě Cossy bylo užito při setkání zobrazení kardinála, jak je vždy naložený v koupeli a v každé scéně jí. Toto je jedním ze základních prostředků, jak vyjádřit jistou autoritu,

⁷⁴ KEJŘ, J. *Jan Hus známý i neznámý: resumé knihy, která nebude napsána*. Vydání druhé, upravené. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. str. 85. ISBN 978-80-246-3031-1.

⁷⁵ Odvěké boží předurčení ke spáse či zatracení.

⁷⁶ ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 123. ISBN 978-80-257-0875-0.

nebo spíše aroganci či nadřazenost dramatické postavy, ovšem tyto scény se nemohou zakládat na pravdě, jelikož by to bylo pro takovému církevní hodnostáři něco nemyslitelného. Tyto lázeňské hostiny inkriminované scény a postavu Cossy banalizují. Historické prameny navíc toto úzké spojení papeže s Pálčem nedokazují. Také není zdůrazněno, proč vlastně Cossa prodej odpustků zahájil. Dle názoru Jiřího Kejře sbíral Cossa peníze na křížovou výpravu proti neapolskému králi Ladislavovi, který ohrožuje pozici Cossy.⁷⁷ Hus ve filmu odhaluje, že odpustky nemají skutečnou váhu před Bohem, slouží pouze jako prostředek k naplnění politických cílů.

Zásadním bodem, který se ukazuje také ve filmovém zpracování, je vysoká míra politiky v církevních kruzích. Chování a vystupování Cossy ve filmu potrhuje Husovy názory ohledně spojení papeže s antikristem. Pro Husa měl boj proti odpustkům symbolický význam, neboť mu dal příležitost ukázat, že své výroky na kazatelně myslel vážně. Nesouhlas s papežskou bulou pro něho znamenal protest proti zabíjení křesťanů a zneužití pokání pro sobecké politické a ekonomické účely. Nelze doložit, zdali skutečně nazval Cossu ve svých kázáních papeže antikristem, avšak tvrdě oponoval možnosti směnit věc posvátnou, tedy odpuštění, za věc hmotnou, tedy za peníze. Z jeho obecných tvrzení, že ani papež, který žije ve hříchu, není papežem, to ale vyplývá.

Historické prameny dokládají, že Hus si byl zcela jistě vědom toho, k čemu chce papež odpustkové peníze použít. Hus využíval slova svého inspirátora Viklefa k odsouzení chování právě Jana XXIII.⁷⁸ Důrazně odsoudil papežovo vměšování se do záležitostí panovnických a politických a uvedl, že papeži nepřísluší vyhlášovat válečné bitvy, zvláště pokud nejsou vedeny proti kacířům. Zatímco ve filmu je přímo vyobrazeno, jakými metodami Cossa své protivníky přesvědčoval, v historických pramenech jsou uváděny spíše přesvědčovací metody jeho podřízených.

Cossa pak velmi silně vystupuje v období Husova pobytu v Kostnici. Jeho spojení se Zikmundem, kterému ve filmovém zpracování Cossa výměnou za zaručení Husova příjezdu do Kostnice dopomohl k císařské koruně. Ačkoliv není jeho post papeže nikterak pevný, vyhláší potřebu bojovat vůči politickým nepřátelům pomocí vyhlášení křížových válek. Právě penězi z odpustků si chtěl koupit vojsko a sílu udržet své papežství mocí. Proto se s králem Zikmundem dohodl, že svolá kostnický koncil, a

⁷⁷ KEJŘ, J. *Jan Hus známý i neznámý: resumé knihy, která nebude napsána*. Vydání druhé, upravené. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. str. 59. ISBN 978-80-246-3031-1.

⁷⁸ ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 124. ISBN 978-80-257-0875-0.

také sjednal podmínky pro postup. Přímá dohoda papeže se Zikmundem je ve filmu spíše naznačena, ačkoliv pro ni existují poměrně jasné důkazy.

Jan XXIII. zprvu souhlasil, že po svolání koncilu sám odstoupí, učiní-li tak ostatní dva papežové. Poté však změnil názor a 20. března 1415 uprchl z Kostnice.⁷⁹ Tímto činem způsobil, že koncil musel řešit otázku své legitimacy, jelikož se nikdy předtím nestalo, že by na koncilu chyběl papež, který by všechny dekrety a rozhodnutí posvětil. Nakonec se koncil prohlásil svrchovaným nad papežem a pontifikem. Tím získal moc rozhodovat nad životem smrtí nejen znovu chyceného Cossy, ale také Jana Husa a jeho následovníků. A právě proces s Janem Husem byl jedním z příkladů, kdy koncil sám sobě i všem ostatním měl dokázat, že může a bude rozhodovat a vynášet rozsudky i bez papeže. Jednalo se o velice důležitý zlom koncilu, kdy hrozilo, že bude právě kvůli absenci papeže skončen.⁸⁰ Závažnost těchto okolností ale není ve filmu vysvětlena a tak širší souvislosti snímku působí zavádějícím dojmem, že je zde koncil kvůli Janu Husovi a ne naopak, což dramatickou postavu Jana Husa vyzdvihuje jako významnější, než skutečná osobnost Jana Husa pro koncil byla. Sám papež byl poté souzen jako kacíř, byl postaven na úroveň Husa, avšak ani tehdy se ve filmovém zpracování neukázalo pochopení pro Husovo učení. Ve filmovém zpracování se oni dva potkají v pozici kacířů tváří v tvář, avšak v historických záznamech není o tomto setkání zmínka, pouze, že byli vězněni v té samé budově.

3.3.8 Bezejmenná postava dominikánského mnicha (herec Milan Kňážko)

Postava dominikánského mnicha v podání Milana Kňážka, která vozí příkazy z Říma, si k Husovi budovala vztah během celého filmu. Již v první části se setkává s Husovými názory, přičemž není z filmu jednomyslně patrné, že by si k nim mnich vybudoval záporný vztah. Sám je poměrně vzdělaný, sbírá arabské spisy a zajímá se o pokročilé myšlenky a názory. Před koncilem v Pise se setkává s budoucím papežem Janem XXIII. a zdůrazňuje, že se mu jedná zejména o budoucnost církve jako jednotné nástupkyně Krista. Vůči ostatním vyslancům působí tento dominikán jako odvážný, avšak do určité míry naivní zastánce pořádku a pravidel.

⁷⁹ SOUKUP, P. *Jan Hus: život a smrt kazatele*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Česká historie. str. 167. ISBN 978-80-7422-374-7.

⁸⁰ ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 197. ISBN 978-80-257-0875-0.

Již krátce po osvobození Václava IV. ze zajetí jeho bratra přijíždí se zástupcem papeže na kvodlibet do pražské Univerzity Karlovy. Tam se poprvé setkává s kázáním Jana Husa. Na tomto kvodlibetu ještě sám arcibiskup Zbyněk Husovi tleská. Tento dominikán sice označuje výroky Husovy za odvážné, avšak sám prohlásí, že od velkých slov je k činům daleko. Svým způsobem je i on součástí procesu vedoucího k potlačení viklefismu. Figuruje jako zprostředkovatel informací, naznačuje králi a zpravuje budoucího papeže Jana XXIII. Jeho přínos je spatřován zejména ve snaze očistit církev od schizmatu.

V rámci prvního setkání je tento dominikánský mnich obviněn králem Václavem IV. ze snahy donášet papeži na poměry v Českém království, avšak král se ho brzy snaží získat na svou stranu. Mnich však skutečně přináší zprávy z Českých zemí do Vatikánu, a zpravuje zejména budoucího papeže Cossu. Vždy však zdůrazňuje, že své konání odvozuje z touhy očistit církev, zatímco Cossa naopak sleduje zejména vlastní zájmy. Mnich přistupuje k Husovým názorům spíše neutrálně, ale vždy s porozuměním a dostatečnou ochotou naslouchat. Není to on, kdo ho označí za kacíře. Vždy je však poblíž již zmíněného Cossy, a jeho podpora tomuto kardinálovi je nepochybná.

Důležitou roli sehraje tento dominikánský mnich zejména po příjezdu Jana Husa do Kostnice a jeho uvěznění. Mnich se o něho stará a dokonce ho léčí, údajně na příkaz krále Zikmunda. Z diskusí církevních představitelů však vyplývá, že Zikmund si přeje ukončit Husův proces jediným možným způsobem, tedy popravou, což ale král Zikmund ve skutečnosti pravděpodobně nezamýšlel, ale politické okolnosti nemohly vyústit jinak. Zůstává tedy otázkou, zdali se mnich o Husa staral z vlastní vůle, či zda ho záměrně udržoval naživu až do popravy. Také on ho nabádá k pokoře a sklonění hlavy, přičemž je znovu zřejmé, že jeho přízeň je určena papeži Janu XXIII. Z filmu však opakovaně vyznívá, že mu jde především o sjednocení církve, nikoliv o osobní oblibu.

V poslední části filmu, poté, co je papež Jan XXIII. svržen, drží klíče od Husova žaláře právě tento mnich. Hus mu navrhuje, aby společně odešli, a zahodili klíče jako symbol moci. A skutečně, přichází dopis od kostnického biskupa o převedení na přívětivější místo. Převeden je však Hus jako dobytek uvázaný za krk. Prohlásí, že klíče od jeho žaláře drží pouze Bůh. Sám mnich několikrát zopakuje, že není v jeho moci osvobodit Husa z okovů, a předává mu také informace o podpoře české šlechty. Jako

jeden z mála může Husa v jeho cele pravidelně navštěvovat, a proto se stává poslem dobrých i špatných zpráv, a také zpovědníkem Husových posledních slov. Není jisté, zdali byl Husovi v posledních týdnech dopřán specifický zpovědník v takové frekvenci. Naopak dle doložených poznámek byla dopřána Husovi zpověď od nejmenovaného doktora.⁸¹

V postavě mnicha zde vzniká osoba, která má divákovi přiblížit podstatu Husova spisu, který se však zaměřuje především na duchovní aspekty procesu. Hus si, dle vlastního vyjadřování nepřipouští, že by mohl být jeho proces něčím jiným než zápasem o pravdu. Netuší, že o konci procesu je již v podstatě rozhodnuto v době, kdy do Kostnice vstupoval. Mnich ho nabádá, aby se znovu zamyslel a odvolal. Jeho proces sloužil pouze k dokázání moci, a jediným protestem a zneplatněním je setrvání ve svých postojích. Mnich sám nepřímou v posledních hodinách Husova života při jeho osobní zpovědi přizná, že s Husovými názory do jisté míry souhlasí, a že to byl právě Hus, který mnichovi pomohl nenechat se zneužít. Hus tedy působí v této filmové scéně jako vykupitel. Následuje zpověď, kdy se Hus mimo jiné vyzpovídává ze své náklonnosti ke královně Žofii. Zde dochází ze strany tvůrců znovu k ohnutí Husova charakteru tak, aby byl pro diváky přístupnější, přijatelnější a lidštější v situaci, kdy chová nějaké hlubší city k ženě, v tomto případě dokonce královně. Zároveň ale jeho postavení, podstata a osobnost mu zapovídá se něčemu takovému poddat, což vykresluje postavu jako velice charakterní. Ve skutečnosti nebyl ale Hus takto nešťastným romantikem, měl podporu mnoha žen díky svým kázáním a jistému řečnickému charismatu, ale jakožto velice bytostně oddaný křesťanský kazatel měl velice silný smysl pro morálku (jak je již uvedeno v kapitole 2. této práce) a jeho vztah s královnou Žofií je z dramatických důvodů ve filmu zveličován a překrucován až do jisté erotické náklonnosti, kdy se v několika scénách letmo dotýkají dlaněmi, což bylo v předmětné době naprosto nepřipustné. Jedná se tedy o použití moderního filmového jazyka, který s dobou morálně ani fakticky nekoresponduje. Zde je tedy patrná tendence po vzoru úspěšných evropských či světových filmů zakomponovat do scénáře romantickou dějovou linii, to ale jak bylo uvedeno, vzhledem k zvolenému tématu a vybraným postavám, nebylo možné.

⁸¹ KEJŘ, J. *Jan Hus známý i neznámý: resumé knihy, která nebude napsána*. Vydání druhé, upravené. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. str. 41. ISBN 978-80-246-3031-1.

Přestože se Jan Hus při svém vězení setkával občas s mnichy dominikánského kláštera, které označoval ve svých dopisech za hodné křesťany, jednalo se spíše o nevýznamné návštěvy a pomoc při ošetřování či poskytování potravy nebo přinášení psacích potřeb. Pokud by se v době Husova uvěznění (i při předchozích setkání) vyskytovala takto významná postava, jako byla postava Milana Kňážka, jistě by se o ní Jan Hus ve svých listech zmínil, jako se zmiňoval o svých jiných činnostech, rozhovorech a lidech, se kterými se setkal. Tato postava se tedy i díky svému poměrně významnému prostoru ve filmu stává největším zásahem do historické korektnosti celého vyprávění a zároveň je důležitým dramatickým znakem. V příběhu, který film vypráví, soupeří zjednodušeně řečeno Jan Hus s církví zastoupenou tedy především zahraničními církevními hodnostáři (účastníky kostnického koncilu) s poněkud silnou názorovou integritou. Ovšem postava Milana Kňážka, která je navíc vykreslena jako velice vzdělaná, inteligentní a sympatická, rozbourává řady Husových protivníků a ukazuje, že kdyby mu celý koncil skutečně dopřál sluchu podobně, jako ho byl ochoten vyslechnout tento dominikánský mnich, mohl možná celý proces dopadnout zcela jinak.

Ačkoliv to nemusí být na první pohled patrné, je toto významný zásah do celého pojetí procesu s Janem Husem a interpretuje celou situaci tak, že kdyby koncil nebyl vůči Janu Husovi zaujatý a skutečně ho vyslechl, nemohl by ho odsoudit. Takovýto kontext je ale velice nekorektní a je nutno připomenout, že cílem koncilu samotného byla reforma církve, ale dle konsenzu kléru a nikoliv dle učení jednotlivých rebelujících "reformátorů". Jan Hus, jakkoliv je jeho odkaz silný a jeho učení se nám může zdát legitimní, vzepřel se ve své době zcela zásadním církevním dogmatům a kanonickému právu. Postavu mnicha můžeme označit za idealizovanou podobu řešení celého konfliktu, která ale zamlžuje jeho zásadní podstatu. Zde dochází stejně jako při zobrazení vztahu Husa a královny Žofie k režisérské fabulaci přidávající do díla prvky romantismu.

4 INFORMACE O FILMU A TECHNICKÉ ÚDAJE

- Film je rozdělen na tři díly po 80 minutách
- Ve filmu se celkem objevilo přes 2000 komparzistů.
- Film získal záštitu prezidenta republiky.
- Natáčelo se 63 dní, během nich padlo celkem 736 klapek.
- Bylo natočeno celkem 35 hodin hrubého materiálu.
- Natáčelo se na více než 20 lokacích, mj. Křivoklát, Kutná Hora, Lipnice nad Sázavou, Švihov, Karlštejn, Točnick, Nymburk, Zvíkov, Třebíč, okolí Terezína, Milevska, Jetřichovice, Cheb, v Praze pak Anežský klášter, Minoritský klášter, Řepora
- Natáčení začalo 14. června 2014 a poslední klapka padla 27. ledna 2015.
- Celkem bylo vyrobeno přes 150 kostýmů a mnoho bylo kompletováno z vypůjčených. Na scény do Chebu bylo potřeba vypravit 2 velké kamiony plné kostýmů.
- Celkem bylo vyrobeno zhruba 3 000 rekvizit. V dílnách ČT bylo vyrobeno velké množství dobového nábytku či kopií ručně psaných dokumentů a knih – například Bible Václava IV. nebo Husův breviář od královny Žofie. Pro jednu ze scén byla Středočeským krajem zapůjčena vzácná kopie Říšské císařské koruny, jejíž výroba stála 800 000 Kč.
- Největší dekorací bylo kompletní vybavení sálu kostnického koncilu – amfiteátr vyřezávaných stěn a křesel včetně 3 trůnů pro císaře a kurfiřty a vstupní brány.
- Režie: Jiří Svoboda
- Předloha: Eva Kantůrková (kniha)
- Scénář: Eva Kantůrková, Jiří Svoboda
- Kamera: Vladimír Smutný
- Hudba: Michael Kocáb
- Hrají: Matěj Hádek, Jan Dolanský, Milan Kňážko, Vladimír Javorský, Marika Šoposká, Michal Dlouhý, Jan Plouhar, David Novotný, Petra Špalková, Luboš Veselý, Petr Klimeš, Petr Štěpán, Tomáš Dastlík, Anna Cónová, Petr Stach, Lukáš Melník, Tomáš Karger, Petr Motloch, Petr Lněnička, Hartmut Krug, Pavel Gajdoš, Ivo Kubečka, Václav Jiráček, (a další)
- Producenti: Viktor Křištof, Jan Maxa
- Zvuk: Jiří Melcher
- Scénografie: Jiří Sternwald

PRAKTICKÁ ČÁST

V této části práce bude provedena analýza a komparace teoretických historických poznatků s uměleckou interpretací audiovizuálního projektu Jan Hus režiséra Jiřího Svobody. Cílem je vyhledat a definovat míru režisérské fabulace v souladu či rozporu s výše uvedenými poznatky a dále popsat filmový jazyk a základní umělecké znaky díla. Tento průzkum bude proveden metodou případové studie také za pomoci rozhovoru s režisérem filmu.

5 ROZHOVOR S REŽISÉREM JIŘÍM SVOBODOU

5.1 Biografie Jiřího Svobody

Jiří Svoboda se narodil 5.5.1945 V Kladně. V roce 1963 byl přijat na Divadelní režii na DAMU, později byl ale z politických důvodů ze školy vyloučen. V roce 1966 byl přijat na FAMU - obor filmové a televizní režie, toto studium již úspěšně dokončil roku 1971.

Jiří Svoboda pracoval jako scénárista ve Filmovém studiu Barrandov (FSB) v letech 1971-1975. Roku 1975 byl přeřazen mezi režiséry FSB.

Od roku 1975 do 1989 byl členem politické strany KSČ, následně od roku 1990 do 1993 byl členem KSČM, které od října 1990 předsedal. Od června 1990 byl poslancem Federálního shromáždění ČSFR. Svou politickou činnost definitivně ukončil roku 1993.

Je autorem 14 celovečerních hraných filmů a více než 25 televizních filmů a inscenací.

Docentem byl jmenován 1994, profesorem je od roku 2000.⁸²

5.2 Rozhovor s Jiřím Svobodou

Jaký má pro Vás osobně Jan Hus význam? A proč jste se rozhodl natočit o něm film?

On má dějinný význam pro český národ obecně. Portrét Husa už byl několikrát překreslen a do jisté míry ideologizován. Bylo opomínáno, že byl katolický kněz a nikdy jím být nepřestal. Nebyl Martin Luther, chtěl církev reformovat, nikoliv založit novou. Počínal si při tom nesmírně statečně a je to postava srovnatelná s Komenským významem pro český národ.

Dále mě lákal spor charakterů. Štěpán Pálež byl Husův přítel, byl radikálnější v přijetí Viklefových tezí, ale po věznění v Itálii Baltazarem Cossou když se vrátil, tak úplně otočil a v kostnici byl jedním z hlavních žalobců Jana Husa. Zajímavé je na tom to, co my sledujeme v dějinách českého národa opakovaně, že vlčí smečka, která napadne inkriminovanou osobu, je převážně z Čech, ne tedy jen Pálež. Hus nekázal nic,

⁸² SVOBODA, J. [online]. [cit. 2019-02-01]. Dostupné z: <http://svobodajiri.euweb.cz/zivotopis.htm>

co by bylo v rozporu s jeho vírou především v Krista, jako spasitele, který odnímá hříchy lidem.

Jedná se o jeden z nejnákladnějších projektů České televize v historii. Byla podle Vás poskytována projektu o Janu Husovi odpovídající podpora všech tvůrčích složek při vzniku díla?

Já myslím, že ano, v rámci možností televize. Pokud by Česká televize chtěla natočit Husa například o 100% dražšího, mohla by si dovolit takové filmy pouze tři a nezbylo by na další projekty. Nelze říct, že je to jeden z nejdražších projektů, byly v historii natočeny jiné dražší projekty v koprodukcí, vzpomeňte například na koprodukční Cirkus Humberto.

Myslíte, že kulaté výročí 600 let od upálení vyvolalo v české společnosti silné očekávání nějaké zásadní výpovědi o Janu Husovi?

Já si myslím, že historické vědomí české společnosti se stalo dnes velmi mělkým. Vidím to také jako pedagog, historie pro studenty není zajímavá. Dnes je veřejnost velmi snadno manipulovatelná. Například reálné jevy jako Hus a husitství se spájí do jednoho a Hus se bere jako sociální buřič. Ale on k žádné vzpoře nevyzýval. Hus by neschvaloval vypalování chrámů a klášterů.

Jakému divákovi byl podle Vás především určen? A jak dle divácké odezvy usuzujete, že se splnilo očekávání takového publika?

Zadání bylo 15+, tedy od patnácti let výše. Film je pro publikum, které má určitou historickou orientaci a elementární informace, kdo byl například Viklef. Film není schopen vše přenést.

Podklady a scénář měla Česká televize k dispozici již od roku 2003. Čekalo se s realizací projektu, tedy natočením filmu, až na výročí úmrtí Jana Husa? Nebo vidíte v načasování natočení filmu i jiné důvody?

Já myslím, že tam sehrálo roli těch 600 let. Kdyby to nebylo 600 let, tak by tento projekt nevznikl. Až za sto let zase.

Spolupracoval jste a konzultoval scénář a realizaci s kardinálem Dominikem Dukou. Jaká byla jeho reakce a odezva katolické církve jako takové na natáčení a jaké bylo následné přijetí filmu Jan Hus touto církví?

Ti radikálnější kněží mi psali, že jsem úplně zkreslil tedy především ten koncil a chování koncilu vůči Husovi. Historická skutečnost je taková, že koncilu hrozil rozpad a Hus, který byl okrajovým tématem se stal náhradní otázkou, kterou se mohl koncil zabývat.

Měli jste i jiné církevní a historické poradce? Které konkrétně a jaký byl jejich přínos a odezva?

Opíral jsem se o scénář, který připravila již v roce 2003 paní Kantůrková, která v disentu napsala knihu o Husovi. Jako poradce jsme měli biskupa starokřesťanské církve, poté poradce z církve husitské z Univerzity Karlovy.

Nevíme přesně, jak lidé v té době vypadali. Hus je tradován před kostnickým koncilem podle Brožíkova obrazu (viz příloha) s plnovousem, ale kněží v té době nenosili plnovous. Daleko reálnější podoba je Hus holobradý. Poradce jsme tedy měli a pomohlo to.

Bylo natáčeno výhradně v exteriérech a na dochovaných dobových hradech a zámcích. Splnila tato koncepce Vaše očekávání? Proč nebylo využito například studiových scén v ateliérech?

Stavby, pokud jsou dobře provedené, jsou velice drahé. Například vyrobít povrch stěn věznice by bylo v podmínkách studia velice těžké. Režisér navíc musí být velmi přísný na lidi, kteří kulisy zhotovují a myslí si, že nejsou tak podstatné.

Ne do všech vybraných prostor a míst se ale štábu nakonec podařilo dostat. Z jakých důvodů se tento záměr nepodařil? Šlo o důvody provozní, ekonomické, ideologické, či jiné?

V jednom případě nedaleko Prahy šlo o řád, který odmítl z ideologických důvodů.

Jedna z klíčových prostor, tedy Betlémská kaple, byla natáčena v kapli Božího těla v Kutné hoře. Proč jste zvolil zrovna toto místo? Neuvažoval jste o přesnější replice, o jakou se ve svém filmu pokusil například Otakar Vávra?

On vůbec celý Vávřův film je postavený v ateliéru včetně exteriérů s výjimkou snad kázání k lidu na louce. On si mohl vymyslet ten chrám, jaký chtěl. Tady (v Kutné hoře) splňovalo architektonicky podobu Betlémské kaple podle historických pramenů o Husově době. Podstatné je na této Betlémské kapli a postavě Husa, že on měl obrovské návštěvy svých kázání, protože to byl jediný kostel, kde se kázalo v češtině.

A právě ve filmu se zdál hlouček posluchačů docela malý.

Ano kompars je velmi finančně náročný, člověk žije v určitých kompromisech.

Proč jste si vybral právě Matěje Hádka za představitele titulní role?

Já, i když píšu sám filmy, tak je nepíši přímo na nějakého herce. Ale soustředím se potom na natočené herecké zkoušky, které si mohu prohlídnout. Já jsem zkoušel asi sedm velmi kvalitních herců, ale Hádek z nich byl nejpřesvědčivější v tom citovém zaujetí, takže jsem ho obsadil, protože se mi zdál z nich nejlepší.

Jako nejlepší Hus?

Jo. Já jsem zkoušel i další, třeba Pálče jsem zkoušel s řadou herců. Nebo biskupa Zbyňka z Házmburka. Na hlavní postavy dělám vždy herecké zkoušky, protože jsem žákem režiséra Karla Kachyni, který říkal: "Uděláte-li omyl v obsazení, ten už nikdy nespravíte při té realizaci."

Jací byli další adepti na roli Jana Husa?

Nechci prozrazovat.

Je pravda, že film měl původně ambice být prezentován jako rekonstrukce historických událostí, ale vzhledem k tomu, že několik historických poradců odmítlo na filmu spolupráci a jeho "posvěcení", byl film nakonec prezentován

jako dílo, které se pouze inspiruje historickými událostmi, ale neusiluje o historickou přesnost?

Já ani nevím, co ve filmu bylo nepřesné. My jsme díky tehdejšímu plzeňskému biskupovi (ThMgr. Dušan Hejbal) v plzeňské katedrále mohli točit například odsvěcení Husa, což byl dost vstřícný krok od pana biskupa, že to umožnil. Či shromáždění prelátů. Plzeňský biskup byl tehdy předsedou Ekumenické rady církvi, kterou jsme s paní Kantůrkovou navštívili, kde jsme vykládali naši koncepci pojetí Husa a dalších postav a v podstatě jsme měli jejich podporu.

Nikdy si u historických filmů, kterých jsem dělal řadu, nevymyslím něco, co zásadně koliduje s historickými fakty. Nevymyslím si věc, která se prokazatelně nestala. Ale jestli jel Hus za svou matkou a otcem, to nikde zdokumentované není, ale je pravděpodobné, že je v Husinci navštěvoval.

Tedy tyto scény jsou ve filmu, aby postava Husa působila lidštěji?

Samozřejmě.

Pro režii tohoto filmu bylo zahájeno jednání i s jinými režiséry jako je například Jiří Strach, Viktor Polesný či Jaroslav Brabec. Mluvil jste s nimi o důvodech, proč se projektu nakonec neúčastnili?

Paní Kantůrková měla své důvody k tomu, že některé režiséry zásadně odmítla, poté co se seznámila s jejich názory. Já jsem necítil žádnou potřebu se s nimi o tom bavit. Z rukopisu jednoho z těchto režisérů to vypadalo tak, že Hus ještě měl dostat do rukou sirky a zapálit se sám. Tedy že Hus měl ustoupit, a tím by nevytvořil ty potíže, které upálení Husa především v Čechách způsobilo. My jsme s paní Kantůrkovou nebyli v rozporu.

Tedy že on byl ta negativní postava?

Ano.

Byla paní Eva Kantůrková skutečně tak nepřístupná k diskusím o změnách v jejím původním scénáři? Jaké jste měl ke scénáři Vy osobně připomínky a co se případně podařilo prosadit?

Já neznám ve své dlouholeté praxi autora, se kterým bych se při spolupráci nedostal do nějakého sporu. U poslední verze jsme se spolu trochu skřípli. Vždycky máte možnost, kterou já někdy využívám, byť třeba o ten projekt přijdete, že řeknete: "Dobře, tak já to dělat nebudu, když to bude takhle a najděte si pro to jiného režiséra."

Vzpomenete si na nějaký konkrétní případ, co se Vám podařilo prosadit ve filmu a bylo jinak, než původně paní Kantůrková chtěla?

Paní Kantůrkové se zdálo, že například návrat Štěpána Pálče z koncilu měl být v podobě kočárů, které ho měly doprovodit. Ve filmu ale Štěpán přijíždí nakonec na koni.

Takže nic významného, spíše detaily?

Někde si to ona představovala opulentnější, někde jsme se neshodli například na znění dialogu, a obávala se mého tvrdého postoje k Štěpánovi Pálčovi i když já jsem v tom čerpal z prací například historika Jiřího Kejře či Františka Šmahela.

Z jakých historických pramenů či odborné literatury jste nejvíce čerpali? Který historik byl pro Vás jako zdroj při ověřování faktů nejpřínosnější?

Tito dva (viz předchozí otázka). Pan Šmahel to má rozvinuté velmi detailně s latinskými odkazy atd. Spolehl jsem se na to jako na relevantní historický pramen.

Váš film je často porovnáván s filmem Otakara Vávry se stejným názvem na stejné téma z roku 1954. Inspiroval jste se v něčem v tomto snímku? Nebo chtěl jste být naopak v něčem v přímé opozici?

Zdálo se mi, že Hus nebyl v žádném případě sociální reformátor. On tu funkci církve ve společnosti respektoval a on naopak chtěl, aby ta církev měla působení a silnější mravy. On poukazoval na otázku, že když jsou nemravní kněží, jak mohou hlásat slovo Kristovo? Ve Vávrově díle Jan Hus vystupuje jako sociální reformátor spíše než jako katolický kněz, tím jsem se rozhodně neinspiroval.

Husovi bylo v době upálení asi 40, ale když Štěpánek hrál Husa, bylo mu o 20 let víc. Uvědomil jsem si, že starý člověk je už připraven na hrozbu smrti a že se kouká za horizont. Kdežto čtyřicetiletý člověk, který je plný síly, má k tomu samozřejmě jiný vztah. Je zapotřebí určitého přemáhání a rozvahy, co vlastně udělat, jaký krok.

Film byl zasazen do hlubokého středověku, kdy byla jiná morálka i způsob komunikace. Bylo nutné použít pro vyprávění nějakou specifickou formu filmového jazyka oproti filmům ze současnosti?

Samozřejmě, každá látka vyžaduje nějaký přístup. Jestliže rukopis režiséra má být čitelný a má to být zřejmé, že to ten člověk natočil. Ale přec jen ke každé látce přistupujete trochu jinak. Například jsme používali více klidné jízdy a méně ruční kamery, kterou s Vladimírem Smutným (kameraman filmu) jinak máme velice rádi. Například scéna, kdy Hus začíná mít vidiny ve vězení, ta je natočená ruční kamerou, protože jsme chtěli zobrazit ten afekt.

Co se týče jazyka postav, jak dalece došlo ke kompromisům v jazykové rovině u postav filmu oproti dobové normě středověké češtiny případně jiných jazyků?

S tímto si hlavu lámou i nelámou různí světoví producenti a režiséři. Takže buď dodržují striktně řeč národnosti, o které to je, což je třeba Nejdělsí den o invazi. Tam bylo několik režisérů, anglický režisér režíroval anglickou část vylodění, francouzský režisér režíroval francouzskou účast partyzánů a jiný režisér točil všechny scény Němců, také byli obsazeni německými herci. Zde antagonismus řeči je podstatný k identifikaci táborů. Pro diváka to znamená číst titulky, pokud není polyglot a neovládá všechny řeči.

U Jana Husa jsem zvolil tu konvenci, že mluví všichni česky s výjimkou preláta, který vítá Husa v Kostnici, ten mluví německy.

Ve filmu je německá část zastoupena tak, že herci mluví česky s německým přízvukem. Je to kvůli tomu, aby byli pro diváka identifikovatelní jako Němci?

Ano. Něco jiného by bylo, kdyby to byl film pro kina, tam můžete použít titulky. Dnes jsou lidé zvyklí chodit na filmy s titulky. Ale v televizi je to těžké. Titulkovaný film odpoutává od herců, odpoutává od dekorací a čtete pořád nějaké titulky. A v tomto filmu by bylo titulků hodně, navíc by se to nikdo z herců nenaučil.

Měl jste konkrétní představy o komunikaci hudby s divákem? Proč myslíte Vy osobně, že byla hudba negativně kritikou přijata?

V dnešní době se na syntazerech vytvoří poměrně velmi věrohodné makety jednotlivých motivů. S panem Kocábem jsme se pravidelně scházeli ve studiu a já si za tou hudbou stojím a myslím si, že je výtečná. Víím, kdo co napsal o tom. Nejvíce bylo asi proti srsti to finále asi devítiminutové, kde Kocáb použil hlasy, použil i baskytary, mě se zdá, že tam je ta hudba strhující.

Vy jste s hudbou tedy spokojen, nebo byste své rozhodnutí změnil, když vidíte ty reakce?

Mě ty reakce nezajímají. Navíc nelze měnit svá rozhodnutí podle toho, co si myslí někdo, kdo to napíše na internet nebo do novin. Kocáb je vstřícný v kompozici hudby.

Vysvětlíte, prosím, Vaši představu o významu poněkud abstraktních a emotivních scén, v nichž Jan Hus blouzní a mluví s poštolkou ve vězení?

Abych byl spravedlivý, to je nápad paní kantůrkové. Ona si vzpomínala, když ona byla sama vězněna na Ruzyni, tak že jí tam na okno létala myslím poštolka. Takže je to ze života. Je to sakrální motiv, jako holubice, je to podobné.

Ta věž neměla okna, neměla žádné vytápění. Je dnes nepředstavitelné, že by to člověk přežil třeba 14 dní a nedostal zápal plic a neumřel tam. Navíc ta izolace absolutní člověka samozřejmě tiskne ke zdi.

Takže šlo o to zdůraznit to utrpení?

To utrpení, samozřejmě

Štěpán z Pálče a Baldassare Cossa jsou vyobrazeni jako typičtí filmoví "padouši". Přistoupili jste k této interpretaci z dramatických důvodů nebo je tato jejich povaha patrná z pramenů, ze kterých jste vycházeli?

V případě Baldassare Cossy je to naprosto zřejmé. On byl vyškrtnut ze soupisu papežů. Ten pseudonym se odvážil použít poprvé až ve 20. století ten reformační papež, který se nazval znovu Jan XXIII., čímž dal jasně najevo, že před tím žádný papež Jan XXIII. nebyl. Takže tam je to jasné, navíc je popisován všude jako člověk sexuálně zcela bezuzdný, člověk, který kradl. Někde je popisován jako pirát, že nechal přepadat lodě. Tam sama církev za Baldassarem Cossou nestojí.

U Pálče je to samozřejmě trochu jiné. To co on tam říká, to je z historických pramenů, to nemůžete změnit. To není žádný výmysl, to co on říká před tím, než byl uvězněn a po návratu z Itálie. To jsou doslovné citace samozřejmě upravené jazykově. Z toho jaksi symptomaticky jsem usoudil, že něco se tam muselo stát. Že oni ho prostě zavřeli do vězení. O tomhle jsme na premiéře diskutovali s panem kardinálem, který říkal: "Já jsem tam byl a ono to vězení tak příšerný nebylo, jak jste ho natočil." Já jsem říkal, že já mám popis historický jiný. Ale je to natočené jako film. Já nejsem vůbec antiklerikál, jsem dejme tomu ateista.

Naopak Zikmund, v českých dějinách či spíše českém povědomí známý jako "liška ryšavá", je zde vykreslen v poměrně objektivním světle. Můžete to prosím vysvětlit, jaké k tomu byly důvody?

Pokud Zikmunda sledujete jako postavu historickou, tak on byl sjednotitelem Evropy a sjednotitelem církve. I ten glejt, který vydal Husovi, je vykládán různě. Já jsem ho neviděl. Někteří ho vykládají jako ochranu na cestu do Kostnice i zpátky. Jiní tvrdí, že ochrana byla jen na cestu do Kostnice a v Kostnici, dále že už se ta ochrana nevztahuje.

Dále pokud byste mluvil o té popularitě, jestli ten film zasáhl českou společnost. Já jsem premiéru uspořádal společně s ARTE v Kostnici. A musím říct, že tam to výročí hrálo daleko větší roli než u nás. Kupříkladu tam přivezli velkou sochu Husa, kterou postavili na křižovatku jedné z hlavních kostnických tepen. Dále je tam kámen obrovský,

z něhož jedna strana je textově věnovaná Janu Husovi a druhá strana Jeronýmovi (Pražskému). Oni tím daleko více žijí než my. Konec konců je to jejich problém, protože oni byli protestanti.

Opírá se postava dominikánského církevního hodnostáře, kterou hraje Milan Kňažko, o nějakou ze skutečných historických postav či skupinu postav, nebo naopak slouží k vysvětlení děje a vedení dialogů mezi postavami tam, kde historické prameny chybí nebo jsou pro celistvý pohled nekompletní?

Hus se zmiňuje o tom dominikánském knězi, který ho chodí navštěvovat, a s kterým je možná disputace. Zmiňuje ho výslovně několikrát a paní Kantůrková tedy z něj udělala tuto postavu, kterou nikdo nikam nepřihradí. Zmiňuje se o tom i myslím pan Kejř nebo pan Šmahel a historici dlouho bádali, kdo by to mohl být. Nejspíš to byl vysoký hodnostář, někdo z doprovodu kardinála Zabareilly, který od začátku vlastně byl proti tomu rozsudku a hledal pořád cesty ke kompromisu.

Jak to bylo ve skutečnosti se vztahem Jana Husa k ženám, konkrétně ke královně Žofii? Měli k sobě skutečně tak blízko? Ve filmu se z jejich rozhovorů, pohledů a doteků zdá, že je mezi nimi vznikající či potlačovaný milostný vztah. Bylo tomu tak ve skutečnosti nebo šlo z hlediska scénáře o cestu k tomu, jak do příběhu dostat i nějakou romantickou dějovou linii?

Platonický vztah. Znamé to je i u Vávry, že ona se Husa do poslední chvíle zastávala a do poslední chvíle Václava IV., který v té věci nebyl důsledný, tak nabádala k tomu, aby šel za Zikmundem a připomněl mu, jaké přísliby byly a jaké mezi nimi byly dohody.

Dle pana Kejře i Šmahela vyplývá, že přízeň královny byla založena spíše na shodě názorů. Ve filmu to vypadá ale skutečně jako romantická linie. Využili jste to tedy proto, aby bylo ve filmu něco takového hezkého?

Určitě ano. Nějaký vztah těch lidí asi musel být. Já nevím, jestli královna byla až v té míře vzdělaná, že by ti niance mezi tím co kázal Hus a oficiální doktrínou tehdy, tak že by je poznala. Protože někde to byl právě ten spor mezi nominalismem a realismem, který je tak minuciózní i pro dnešního člověka trochu vzdělaného. Je obtížné tedy uvěřit

tomu, že ten vztah byl čistě na ideové bázi, že ona by byla vzdělaná v církevních ideách. Čili ona pro něj měla zjevně sympatie, je známo, to je realistické, že ona chodila do Betlémské kaple na jeho kázání, že jí to Václav IV. potom zakázal, když byl uvržen interdikt, a tak dále.

Popularita Jana Husa mezi českými lidmi byla založena především na jeho kázání z počátku sice v Praze, ale velkou měrou se na jeho oblíbenosti podílela také masová kázání po českém venkovu, která film téměř neukazuje. Byla tato oblast Husova života ve filmu vynechána z důvodu nezajímavosti pro diváka, stopáží filmu nebo jste mu jako tvůrci nepřikládali takovou důležitost? Byl to případně jiný důvod? Prosím vysvětlete.

Ta kázání se do jisté míry opakovala, on neříkal nic nového na venkově. Navíc já jsem byl na tom Kozím hrádku, kde on bydlel a na místech kde údajně kázal. Nakonec i Vávra to musel udělat na nějakém poli. Myslím si, že by se tam řada věcí opakovala a že by to vyžadovalo velký kompars. Pro sdělení by tyto scény byly nadbytečné a film by byl nakonec čtyřdílný.

Ve filmu je několikrát opakována scéna, kdy Jan Hus hovoří se svými kolegy v řece. Tato scéna ale na první pohled nemá z dramatického hlediska žádný význam. Můžete prosím vysvětlit důležitost těchto scén? Byla nějak důležitá symbolika řeky samotné? Případně proč nebyly tyto rozhovory v různých lokacích?

Určitě jsem hledal symboliku a hledal jsem jakýsi lidský rozměr. Je to výmysl, je to možné, není to vyloučené. Řeka má očišťující symboliku a zároveň hravost těch lidí. My si je představujeme jako sochy, šlo tedy o to postavy polidštit.

Byly při filmu použity nějaké nestandardní nebo významné technologie?

Byla použita kamera AMIRA. Vladimír Smutný točí jeden film za druhým, je tedy častým zákazníkem těch firem a tak získal za velmi nízkou cenu prototyp té AMIRY, která oproti například kamerám SONY byla zaprvé vnímavější, my jsme to i porovnávali na testech, zadruhé vykazovala menší zrno, byla ovladatelnější snáze. Nemysleli jenom na tu stránku technického a technologického vybavení, ale ti tvůrci mysleli také na to, že

pro kameramana musí být příjemná. Je to tedy kamera, která se v té době běžně nepoužívala. Jinak jsme žádnou výjimečnou techniku nepoužívali.

Přál byste si natočit nějaký podobný film například o jiné historické postavě?

Kdysi jsem dělal dokudrama o Komenském. Napsal to, co napsal, shořela mu knihovna. Méně už se exponuje, že on byl velmi náruživý ve vztahu k ženám, že kupříkladu lékař mu říkal, že nemůže ženu nutit k dalšímu dítěti. On toho nedbal, hned jí oplodnil, já nevím, kolik dětí s ní měl. To je jedna věc, která je na něm jaksi zajímavá. A druhá věc, která je zajímavá; ty reformy nebyly jeho cílem, on hledal nějaký stát, který vtrhne do Čech a vyžene Habsburky.

Jaký je tedy podle Vás smysl Husova učení a jeho sdělení pro dnešní generace?

Hus má význam v tom, že nabyt určitého přesvědčení a to přesvědčení on nikdy neopustil. To přesvědčení ale nebyl fanatismus. On k němu dospěl bádáním, nějakým uvažováním a nebyl to člověk, kterého zburcovala média k nějakému názoru, který on by fanaticky plnil. On se držel toho, k čemu jednou v životě dospěl. On měl dva takové pilíře, jeden byl Kristus jako hlava církve, on papeže tak úplně nectil, že by byl neomylný. A navíc i to zlo, že pijí víno a kážou vodu to nakonec je také instruktivní do dnešních časů, že někteří tedy pijí víno a kážou vodu. Být tedy i kritický.

Je něco, co byste chtěl doplnit, a nebylo předmětem předchozích otázek?

Část štábu to bere vždycky jako zaměstnání, za které mají nějaké peníze. U těch větších filmů musíte mít několik spolehlivých lidí, kteří umějí sledovat moji představu. Což je v tomhle případě například Vladimír Smutný, se kterým jsem už udělal asi 8 filmů a bezesporu pomocná režisérka Eliška Týblová.

6 DISKUSE A ANALÝZA

V této práci byly podrobeny rozboru tři zdroje informací o Janu Husovi a jeho době: historické prameny a bádání historiků podložené odbornou literaturou, umělecká interpretace audiovizuálním filmem Jan Hus (2015) a podrobný rozhovor s režisérem tohoto filmu Jiřím Svobodou. V této kapitole bude provedena analýza a sumarizace těchto dat, ze které bude možné vyvodit relevantní závěry, jaký byl filmový jazyk a umělecká práce s historickými fakty a prameny, a jak jsou tyto jevy režisérem filmu vysvětleny či komentovány.

6.1 Civilní postava Jana Husa

Filmové zpracování o Mistru Janu Husovi z roku 2015 bylo vytvořeno na počest 600 let od jeho upálení. Je nepochybné, že Jan Hus svým posláním způsobil důležitý obrat v chápání církve, který byl jeho smrtí odstartován. Filmové zpracování ho však zobrazuje spíše jako nostalgického kazatele s akcentovaným přesahem spíše společenským, což se dle doložených podkladů postavu snaží spíše polidšťovat oproti skutečnému silně věřícímu kazateli, kterému šlo primárně o čistotu víry v původním pojetí církve dle Krista, než o společenské reformy. Snaha tzv. polidštit Jana Husa je patrná z celého snímku a je k tomu využita celá řada prostředků filmového jazyka. Dle slov režiséra filmu vnímá společnost historické postavy jako strnulé sochy definované pouze svými skutky či profesním odkazem. Slovem Kristus se ve filmu velmi šetří, v prvním díle nezazní dokonce ani jednou, přestože o něm Jan Hus ve skutečnosti mluvil velmi často. Film tedy nevyobrazuje dostatečně jeho poslání křesťanského myslitele a kazatele.

Velký prostor ve filmu je věnován jeho vztahu s rodinou žijící na vesnici, o čemž nejsou ale žádné doložitelné prameny ani v Husových dopisech či spisech. Husův rodinný život nebyl pravděpodobně zdaleka tak idylický, harmonický a bohatý, jak nám tvůrci předkládají. Film obsahuje scény truchlení za mrtvého otce, setkání s milovanou matkou, bratrem a jeho dětmi atd. Také jsou ve filmu několikrát ukázány scény zobrazující přátele diskutující při koupání v řece, z historického i dramatického hlediska je však toto opakující se zobrazení irelevantní, mají opět polidšťující efekt a vykreslují Jana Husa jako milého člověka z lidu, který si užívá s přáteli. Toto jsou čistě aditivní dramaticky romantické a sentimentální symboly.

Nejvíce výraznou režisérskou fabulací při zpracování Husova charakteru je jeho zhroucení a blouznění v kostnickém žaláři, kdy si v jakémsi deliriu dokonce povídá s poštolkou a jeho psychika je narušena. Toto z hlediska interpretace Husovy osobnosti bývá nejčastěji kritizováno. Jan Hus ve skutečnosti sice v žaláři opravdu strádal, Pavel Soukup zdůrazňuje, že není pochyb o Husově mučení, kterému ani jeden z králů nezabránil, avšak tento postoj byl vůči kacířům poměrně běžný.⁸³ Hus však ve skutečnosti po celou dobu zůstával příčetný a neustále pracoval, vyřizoval korespondenci a komunikoval se svým okolím a přes prostředníky předával a ostával vzkazy i ze zahraničí. Toho by ve filmovém psychickém rozpoložení nebyl schopen. Což ve filmu také právě nebyl a tak tato jeho intelektuální a duševní činnost byla ve filmu vynechána.

Zpracování se soustřeďuje zejména na poslední léta Mistrova života, však nevyjadřuje dostatečně silnou vášeň a pro středověk příznačný patos, s nímž Jan Hus burcoval lid. Patos byl běžnou rétorickou praxí u veřejně vystupujících osobností jak z řad kléru, tak světských představitelů. Pouliční vzpoury jsou pouze nepřímým důsledkem jeho vystoupení v Betlémské kapli, přičemž Jan Hus ve filmu spíše cituje z Bible. V reálných kázáních tak, jak je zachytili Husovy žáci a opisovači, však působí mnohem odvážněji, neboť svým posluchačům přímo udílí rady, jak dojít spasení i bez pomoci církve. *"Tím, že tvůrci tak citelně ubrali z Husovy řečnické naléhavosti a charismatu, ztratil se také jeden z klíčů k jeho oblíbě a vlivu. Husova kázání v Betlémské kapli působí podivně krotce, mdle a jako by ani nedopadala na úrodnou půdu: posluchačstvo stojí a tváří se neutrálně. To možná sice dobře vystihuje převládající povahu české veřejnosti napříč dějinami, ale divákovi pak poněkud chybí spojnice mezi nevýrazným Husovým působením a vzruchem, který jeho činnost budí v národě i u politiků a vysokých církevních představitelů."*⁸⁴

Sami tvůrci prezentovali, že se pokoušeli postavu Jana Husa vykreslit civilně a jako postavu blízkou modernímu člověku, tedy současníka a za tím účelem byl vybrán herec Matěj Hádek, který tyto představy splňoval. Co se týče zpodobnění charakteru Jana Husa, jde však spíše o snahu zalíbit se soudobému průměrnému českému divákovi,

⁸³ SOUKUP, P. Jan Hus: život a smrt kazatele. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Česká historie. str. 170. ISBN 978-80-7422-374-7.

⁸⁴ KABÁT, M. *Třídílný Jan Hus v ČT: víc portrét politiky než Husa a vymknutý jazyk*. [online] publikováno 1.6.2015. [cit. 2019-2-10]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/ln-vic-portret-politiky-nez-husa.A150531_192617_in_kultura_ELE

který by patetického a vášnivého kazatele nemusel přijmout. Většina historiků se ovšem shoduje, že čistě z pohledu vyobrazení charakteru odpovídá více skutečnému Janu Husovi ztvárnění hercem Zdeňkem Štěpánkem.

6.2 Manipulace s postavami

Obdobně je nakládáno a manipulováno se samotnou volbou a vyobrazením i ostatních postav. Jak bylo zjištěno a doloženo v této práci především v kapitole 3. JAN HUS V AUDIOVIZUÁLNÍ TVORBĚ, bylo z dramatických důvodů prezentováno jednání některých historických postav především tak, aby byly pro diváka jasně definovatelné jako záporné. Takto bylo naloženo především s postavami Štěpána z Pálče, který reprezentoval zkaženost charakteru, a postavou Baldassarea Cossy, který měl ztělesňovat zkaženou církev. Jejich protipólem byla naopak fiktivní a ve svém postavení až příliš s Janem Husem sympatizující postava anonymního dominikánského mnicha, čímž dochází k nahrazování historie již zmíněným romantizujícím vztahem. Zajímavým poznatkem je, že naopak většina světských postav, především panovníci Václav IV. a jeho bratr Zikmund, byla vyobrazena vzhledem k výše popsanému až překvapivě objektivně navzdory zažitým (a historicky nekorektním) stereotypům. To může být vysvětleno uvědoměním si tvůrců především ateistického českého publika, které raději uvidí i příkrášlenou zkaženost nadnárodní církve, než nevěrohodné panovníky vlastní historie.

Nakonec je nutné zmínit důležité osobnosti v životě či období Jana Husa, které byly z důvodu již tak pro film velkého množství postav vynechány, tím však bylo opět nutné vynechat či upravit historické události. Ve filmu se například neobjevuje postava Stanislava ze Znojma, což byl na Univerzitě Karlově velice významný Husův starší kolega a zároveň přítel, ke kterému Hus vzhlížel. Jednání a některé události ze Stanislavova počínání tak můžeme nalézt v postavě Štěpána z Pálče, například důvod povolání do Říma.⁸⁵ Další důležitá osoba, která se ve filmu zjevně neobjevila, byl Jean Charlier de Gerson, významný člen Pařížské univerzity a pro Jana Husa jedna pro z klíčových postav kostnického koncilu. Byl to právě Gerson, kdo komponoval a předkládal zmanipulované předmětné články plné bludů, které musel Jan Hus obhajovat.⁸⁶ Některé jeho činy můžeme objevit ve filmové postavě kardinála Francesca

⁸⁵ ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 67. ISBN 978-80-257-0875-0

⁸⁶ ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. str. 192. ISBN 978-80-257-0875-0.

Zabarely. Předložení zmíněných článků ve filmu za něj dokonce provede již tak velmi demonizovaný Štěpán z Pálče, což je velice zavádějící a opět dokazuje manipulaci s postavami pro snazší prezentaci filmových postav dle požadované šablony.

6.3 Recenze filmu a odezva diváků

S odstupem více než tří let od premiéry filmu je možné shromáždit a porovnat dostatečné množství reakcí publika na film, ať už se jedná o profesionální recenzenty, či řadové diváky. Pomineme-li, že po premiéře byl film několik týdnů dostupný na i-vysílání ČT, shlédlo první díl 726 tisíc diváků, druhý díl 518 tisíc a třetí již 498 tisíc diváků.⁸⁷ Aniž bychom se zatím zabývali konkrétními reakcemi, z těchto statistik můžeme vyvodit, že Jan Hus přitáhl k obrazovkám poměrně velké množství diváků. Publikum tedy mělo o výročí upálení Jana Husa určitý zájem a chtělo si prostřednictvím tohoto snímku postavu české historie připomenout. Zároveň ale můžeme sledovat pokles sledovanosti po prvním díle téměř o třetinu, což značí jisté zklamání u části publika a nezájem o další pokračování.

Dle slov mluvčí České televize Alžběty Plívové naplnil očekávání úspěšného filmu. Zároveň uvedla, že zájem o film rostl úměrně se vzděláním diváků,⁸⁸ což koresponduje se slovy režiséra filmu v podkapitole 5.2 Rozhovor s Jiřím Svobodou, který film cílil na vzdělané diváky.

Zájem o tematiku a o osobu Jana Husa tedy v českém publiku jistě byl, ovšem trval jen krátce a to pouze v období, kdy bylo výročí upálení Jana Husa v médiích připomínáno. Pravděpodobně díky tomuto poklesu diváků a s odezněním výročí již zájem o toto téma opadl a film nebyl zatím reprízován. Nelze ani hovořit o tom, že by film nějak výrazně oslovil mladé diváky, kvůli kterým bylo prý přistoupeno při realizaci filmu k modernějšímu filmovému jazyku. Například na populárním serveru CSFD.cz byl film ohodnocen v době tvorby této práce (tedy asi 3 roky po premiéře) cca 2400 uživateli, což není ani polovina počtu hodnocení, které obdržel film Jan Hus z roku 1954.⁸⁹ A to i přesto, že byl film z roku 2015 k dispozici ještě několik měsíců na internetu na i-vysílání ČT, tedy pro mladého diváka mnohem atraktivnějším médiu, než

⁸⁷ SPÁČILOVÁ, M. *Jan Hus skončil pod půl milionem diváků, televize je spokojena* [online]. publikováno 1.6.2015. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/film-televize/sledovanost-husa.A150601_123823_filmvideo_spm

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ CSFD.cz [online]. © 2001-2019. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/372829-jan-hus/prehled/>

televizní vysílání. Přestože tvůrci filmu tvrdí, že ohlasy kritiků byly vesměs pozitivní, průzkum provedený při této práci napříč recenzemi i ohlasy laických diváků hovoří spíše o průměrných až podprůměrných výsledcích. Například hodnocení uživatelů serveru CSFD.cz kolísá okolo 60%, což je skutečně průměrné hodnocení. V recenzích internetových deníků či tištěných časopisů je hodnocení obdobné a dále se na ně podíváme konkrétněji.

Snímek Jiřího Svobody byl díky stejnému názvu i stejné tématice velice často a podrobně srovnáván s filmem Otakara Vávry z roku 2015 s různými závěry. V obecných statistikách ve prospěch filmu Jiřího Svobody hovoří například anketa portálu lidovky.cz zaměřená na porovnání filmů Jan Hus z roku 1954 a 2015, ve které v době vytvoření této práce hlasovalo 1189 čtenářů. Hlasování vyšlo cca v poměru jedna ku dvěma třetinám ve prospěch snímku Jiřího Svobody.⁹⁰

V rozhovoru pro Radio Wave (pořad Hergot!) Peter Morée z Katedry církevních dějin Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy hodnotí první dál jako velmi protiněmecký a nacionalistický, druhý jako proticírkevní a třetí nazývá "hollywoodským Husem".⁹¹ Srovnává oba stejnojmenné filmy a stejně jako bývá Vávrově zpracování vyčítána poplatnost době, hodnotí Morée Svobodovu verzi jako stejně tendenční, kdy antiklerikalismus a komunistickou notu nahrazuje nacionalistická. Rovněž si klade otázku, jak může dnešní generace oslovit příběh Jana Husa v poměrně ateistické zemi, která má jako jednu z nejvýznamnějších osob své historie církevního reformátora. Odpověď v podobě formy, kterou podávají Jiří Svoboda s Evou Kantůrkovou, hodnotí jako cestu náboženského reformátora bez náboženské víry. Nadpis článku je „*Zlatej Vávra,“ říká církevní historik.*“⁹²

Mirka Spáčilová, významná filmová a televizní kritička, ohodnotila ve své recenzi pro server iDNES.cz film 55%. Opět srovnává s Vávrovou verzí, kde byl Jan Hus zkreslen do podoby buřiče a lidového vůdce, zároveň ale dodává, že verze Jiřího Svobody nenašla vlastní klíč vůbec. Zásadní přínos filmu k poznání Jana Husa

⁹⁰ PETRŽELKOVÁ, H. *Necharismatický Hus? Ať si pustí Vávrovu verzi, vzkazuje kritikům režisér Svoboda* | Kultura | Lidovky.cz. [online]. publikováno 2.6.2015. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/na-husove-miste-bych-odvolal-vsechno-rika-reziser-svoboda.A150602_122222_in_kultura_hep

⁹¹ ŠKROB, J. *Nová husovská trilogie v Hergot!u: „Zlatej Vávra,“ říká církevní historik.* Radio Wave [online]. publikováno 7.6.2015. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/nova-husovska-trilogie-v-hergotu-zlatej-vavra-rika-cirkevni-historik-5238480>

⁹² Tamtéž.

pejorativně zužuje na zjištění, že Jan Hus tajně a cudně miloval Žofii a že se rád koupal v řece.⁹³ Podobně jako my v kapitole 6.2 Manipulace s postavami této práce i ona hodnotí interpretaci postav, kde kvituje objektivizaci krále Zikmunda, ale zároveň kritizuje teatrálně rozverného Štěpána Pálče, který dle jejích slov překoná i Jidáše. "*Ale jaký je tedy film sám, bez ohledu na interpretaci dějin? Obřadný, velebný, sice obrazově i střihově čistý, leč plný kliše, ornamentů i popisných figur a k nepřekání. Prostě nový Jan Hus se točil právě a pouze k výročí; ne proto, že by měl na srdci něco převratného.*"⁹⁴

Martin Svoboda pro Aktuálně.cz ve své recenzi s názvem *Jana Husa srážejí zbytečná kliše i ambice tvůrců* poukazuje na uchylování se tvůrců k žánrovým zkratkám, budování neobjevných motivů lásky ke královně Žofii a poukazuje i na "*bondovského padoucha*" Baldassare Cossu. Dále za vypravěčskou lenost považuje mnoho dialogů stojících jen na základních dějových liniích. Navíc kritizuje rozpor zvuku s obrazem a nevhodnost moderních hudebních motivů. Postavy králů Václava IV. a Zikmunda hodnotí jako slabošské. Kladně hodnotí a vyzdvihuje herecké výkony Matěje Hádky a Jana Dolanského. Filmu uděluje hodnocení 40%.⁹⁵

Televizní Jan Hus trpí provinčností, pojmenovala svou recenzi Jana Podskalská pro deník.cz. Vyčítá filmu zdlouhavost, přemíru dialogů či nadměrné používání elektronických kytar v hudební složce. Dle jejích slov například závěrečné scéně upálení (i vlastně celému filmu) chybí pocit monumentálnosti. Naopak chválí dobré herecké výkony Milana Kňážka, Michala Dlouhého, Vladimíra Javorského a hlavně Matěje Hádky. Nakonec napadá vypočítavost produkce České televize, která dle jejích slov kvůli sledovanosti stanovila premiéru již na konec května roku 2015 a nikoliv na výročí upálení Jana Husa, tedy začátek července.⁹⁶

Marcel Kabát ve své recenzi na portálu LIDOVKY.cz ihned dává do kontrastu odlišnost pojetí postavy i celého filmu *Jana Husa* režisérů Jiřího Svobody a Otakara Vávry. Oproti charismatickému Štěpánkovi, který rozdmýchal emoce, je Hádkovo

⁹³ SPÁČILOVÁ, M. *RECENZE: Dva objevy obří ságy: Jan Hus miloval královnu a koupání* [online]. publikováno 29.5.2015. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/film-televize/recenze-jan-hus.A150529_134905_filmvideo_spm

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ SVOBODA, M. *RECENZE: Jana Husa srážejí zbytečná kliše i ambice tvůrců* [online]. publikováno 29.5.2015. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/televize/recenze-jan-hus-v-zajeti-zkratek/r~f7ef6fde04e311e5ac650025900fea04>

⁹⁶ PODSKALSKÁ, J. *Televizní Jan Hus trpí provinčností* [online]. publikováno 2.6.2015. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/film/televizni-jan-hus-trpi-provincnosti-20150602.html>

pojetí uvážlivé, lidské a mírné. Celou trilogii hodnotí spíše jako zamyšlení se nad souvislostmi Husova příběhu, než oslavu či truchlení nad národním hrdinou. Všimá si, že je Husův charakter ve filmu velkou měrou definován scénami, kde tráví čas se svou rodinou ve svém rodišti. Dále dává do kontrastu neochvějnou morální pevnost Jana Husa se zborceným charakterem Štěpána z Pálče. Upozorňuje na smyšlený blízký vztah Husa ke královně, ale jedním dechem dodává, že obrazu Husa ani příběhu tato režisérská fabulace nijak neškodí. Problém shledává spíše právě v civilním a málo charismatickém či nedostatečně rétoricky naléhavém pojetí hlavní postavy. Dále filmu vytýká absenci psychologického vývoje hlavní postavy (obdobný poznatek jsme vyčetli i z výkladu historiků v kapitole 2. UČENÍ JANA HUSA). Přestože po filmařské stránce hodnotí snímek slovy "*Z hlediska uměleckého a řemeslného přináší Jan Hus lehce nadprůměrnou televizní podívanou.*"⁹⁷, chválí věrohodnost interiérů i exteriérů. Zároveň upozorňuje na tvůrčí nezvládnutí práce s jazykem a nadužívání němčiny jako negativního jazyka. Tento jev (také popisujeme v podkapitole této práce 3.3.1 Jan Hus a Karlova univerzita) vysvětluje režisér Jiří Svoboda v našem rozhovoru kompromisem z ekonomických a provozních důvodů a zároveň k identifikaci Němců na Univerzitě Karlově. Nakonec Marcel Kabát hodnotí pozitivně ztvárnění utrpení Jana Husa jak v žaláři, tak na hranici. Zároveň hodnotí jako výrazný přínos hudbu Michaela Kocába.⁹⁸

Historik prof. Mgr. Libor Jan, Ph.D., vedoucí Historického ústavu Filozofické fakulty MU, napadá ve svém výrazně kritickém článku nevěrohodnost a nepřesnost interiérů i kostýmů, zvláště upozorňuje na nesprávně ztvárněnou Betlémskou kapli. Jako necharismatického a nepřesvědčivého hodnotí i Jana Husa jako hlavní postavu filmu a ihned jí dává do podrobného srovnání s filmem Otakara Vávry, který vyhodnocuje jako věrnější realitě. Za zmínku stojí jeho povědomí o jiných režisérech (je i jednou z otázek v kapitole 5.2 Rozhovor s Jiřím Svobodou), kteří měli film původně režírovat. Libor Jan vyjadřuje lítost, že se filmu neujal Jiří Strach.⁹⁹

Zajímavým kontrastem k výše uvedeným českým reakcím na film je zhodnocení reakcí německého publika, kde ve článku na serveru PARLAMENTNÍ LISTY.cz je

⁹⁷ KABÁT, M. *Třídilný Jan Hus v ČT: víc portrét politiky než Husa a vymknutý jazyk* [online]. publikováno 1.6.2015. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/ln-vic-portret-politiky-nez-husa.A150531_192617_in_kultura_ELE

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ JAN, L. *Historický Jan Hus měl charisma. Na rozdíl od filmového* [online]. publikováno 22.4.2018. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <https://www.em.muni.cz/vite/10478-historicky-jan-hus-mel-charisma-na-rozdil-od-filmoveho>

zprostředkována reakce deníku Frankfurter Allgemeine Zeitung, který snímek hodnotí jako "extratřidu vzdělávací televize". List oceňuje výpravné zpracování filmu. "*Jan Hus je skvělý vzdělávací pořad o mimořádné vážnosti, který se dnes už nevidá,*" uvedl deník. Vytkl však filmu dlouhou stopáž a místy až příliš podrobné náboženské disputace¹⁰⁰

¹⁰⁰ PARLAMENTNÍ LISTY. *Svobodův Jan Hus nadchl Němce. Padlo i slovo "extratřída"* [online]. publikováno 5.7.2015. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Svoboduv-Jan-Hus-nadchl-Nemce-Padlo-i-slovo-extratrida-382756>

7 SHRNUTÍ POZNATKŮ

Provedeme-li tedy shrnující analýzu reakcí a poznatků jak historiků, tak recenzí spíše neodborných, které ale hodnotí projekt více jako umělecké dílo, než jako učebnici historie, dozvídáme se, že film skutečně postrádá jasnou koncepci.

Jiří Svoboda v rozhovoru pro tuto práci uvedl, že film není schopen přenášet na diváka veškeré historické souvislosti především z důvodu stopáže a srozumitelnosti pro diváka. Zároveň ale popírá, že by ve filmu bylo něco v rozporu se skutečnými historickými událostmi. Režisérská fabulace se tedy dle režiséra samotného omezovala jen na scény, které rozvíjely lidský rozměr Jana Husa (koupání v řece, pobyt s rodinou v Husinci). Přesto ale film mnoha dialogy do detailu popisuje mnoho historických událostí jak z oblasti církve, tak ze světské problematiky. Tato ambice tvůrců nakonec vyústila v třídílný film dohromady o délce 240 minut. Nabízí se obecné srovnání s mnoha historickými filmy, které pojednávají o obdobně komplikovaných či minimálně stejně významných osudech jiných historických postav na zhruba poloviční stopáži.

Z výše uvedených recenzí je patrné, že rozporuplné či nezdařené jsou různé umělecké aspekty filmu, počínaje hudbou, zdlouhavostí, konče dialogy či interpretací postav. Z analýzy bádání historiků naopak vyplývá, že film, ač vypráví příběh uceleně a zabývá se všemi dostupnými informacemi o Janu Husovi a okolnostech jeho života, překrucuje, vynechává nebo naopak přehání jednotlivé skutečnosti, a tak přestává být historicky věrný. Film se tedy snažil být jak historickou rekonstrukcí, tak zároveň silným dramatickým dílem, ale výsledný kompromis trpí nedostatky na obou stranách kvůli již zmíněné nejasné či příliš ambiciózní koncepci.

Film se zaměřuje na zobrazení Jana Husa v podobě čisté a morální osoby, která působí jako protiklad vůči hříšným církevním představitelům. Není dostatečně vyjádřen politický aspekt celého pozadí procesu s Husem, neboť filmové zpracování naznačuje, že králové Václav IV. a Zikmund pomohli Husovi dosáhnout skutečného slyšení. Avšak zkoumané historické dokumenty poukazují na skutečnosti, že v této době již Václav IV. ani Zikmund nejevili o Husovu záchranu výraznější zájem. Film pouze jednou naznačuje, že Zikmund se pouští do sporu s koncilem o Husův proces, ale pouze proto, aby si koncil uvědomil, kdo je jeho císař.

Snímek se soustřeďuje spíše na zobrazení Husa jako mučedníka, který byl zrazen, a zůstal v posledních týdnech svého života opuštěn. Historické prameny však

uvádějí poměrně mnoho situací, v nichž ho návštěvníci zrazovali od jeho záměru neodvolat své názory. Dále se film soustředí na vyobrazení dominikánského mnicha jako jediného přítele a zpovědníka, zatímco Pavel Soukup (2015) i František Šmahel (2015) dokládají, že Hus byl považován za víc nežli za pouhého kacíře. Jeho obvinění byla sice zaležena na kanonickém právu, ale z podstaty byla spíše politická. Koncilu se jednalo zejména o Husovo protivenství proti oficiálním nařízením nežli o skutečnou podstatu jeho učení. Z filmového zpracování tedy nevyplývá skutečný rozsah politického pozadí celého procesu. Prohlášení jednou zvoleného papeže za kacíře by mělo dalekosáhlé důsledky pro církev i bez Husova vlivu. Snaha Husa poukázat na nedostatky papežovy funkce a na samotný fakt, že papežství je pouze funkce, bytostně ohrožovala celou církevní hierarchii.

Podstata samotného koncilu je díky nedůrazně vysvětleným historickým souvislostem prezentována v jiném světle a důležitosti, než bylo jeho posláním a náplní, jak bylo popsáno v této práci v podkapitole 3.3.7 Papež Jan XXIII. (Baldassare Cossa). Koncil musel totiž kromě papežského schizmatu řešit v době nepřítomnosti uprchlého papeže otázku své vlastní autonomie a suverenity.

Velkým nedostatkem je z historického pohledu na širší souvislosti také malá pozornost věnovaná Husovým kázáním na venkově. Přitom právě tato kázání napomohlo rozšíření jeho názorů a následného vzniku husitské revoluce a na vzrůst jeho popularity a podpory veřejnosti mělo zásadní vliv. Pozornost filmového štábu se zaměřila výhradně na Husovu činnost v Betlémské kapli či na Univerzitě Karlově.

Ve filmu došlo kvůli zjednodušení k použití jistých výrazových prostředků, ale i k výrazné manipulaci s jazyky. Veškeré akademické diskuse a kázání byla v té době prováděna v latině. Samozřejmě z důvodu náročnosti takových textů bylo vše pro potřeby filmu a porozumění diváka "přeloženo" do češtiny. Tím se ale z filmu zásadně vytrácí význam Husova kázání v českém jazyce a propagace přiblížení Písma obyčejnému lidu se ve filmu naopak zbytečně silně opírá o písmařské opisování a překlady Bible. Dle Pavla Soukupa (2015) to byla právě možnost naslouchat kázání v mateřském jazyce, co vedlo ke vzniku husitství a k vzestupu Husových následníků. Zajímavým poznatkem zachování německého přízvuku u "nečeských" profesorů na pražské Univerzitě Karlově a několikanásobné užití němčiny, například při věznění Václava IV., či při příjezdu a zajetí Jana Husa v Kostnici, tedy vždy, když se jedná o

pro postavy nepříznivou situaci. To prezentuje německý jazyk vždy jako negativní a pravděpodobně se snaží těžit z vžitě averze diváků k tomuto jazyku, která vychází z historických událostí především 20. století.

Při čtení kritických reakcí lze filmu vytknout zejména zdůrazňování některých aspektů nevycházejících z historických pramenů, poplatných nutné dramatizaci, a zároveň opomíjení jiných aspektů, které je nutné znát pro pochopení celé podstaty Husova sporu. Husovi posluchači zcela jistě nebyli všichni gramotní, a proto bylo pro ně důležité poslouchat česká kázání. Film přičítá Husovi zásluhy, které však Hus pouze rozšiřoval, například překlad Bible svaté do češtiny byl již v jeho době zhruba čtyřicet let k dispozici. Rovněž kázání v latině prostému lidu bylo ve filmu v rozporu s tehdejšími dobovými zvyklostmi. Ani rozhovory na univerzitě nejsou podány autenticky; jazyky, kterými mluvili na pražské univerzitě němečtí mistři, tedy němčina a lámaná čeština, nebyly v souladu s realitou. Také zobrazování postav, které ve skutečnosti zastupují vícero osob z historie, nelze považovat za historicky správné.

ZÁVĚR

Film Jan Hus měl původní ambice stát se velice historicky věrným, tedy až téměř dokumentárním dílem, které chce přísně dle historických pramenů objektivně a bez jakékoliv fabulace vykreslit osobu a dobu Jana Husa, což vyplývalo z rozhovorů s tvůrci ještě před započatím natáčení. I kvůli tomuto náročnému předsevzetí film dlouho hledal režiséra, který to bude respektovat. Ovšem v dramatickém snímku, tedy formě umění, není možné film vytvořit dle takové šablony, aby byl pro publikum následně přijatelný. Došlo tedy přece jen k mnoha úpravám a manipulacím s historickými fakty, aby bylo možné film dramaturgicky uchopit a učinit jej poutavým pro diváky. Z tohoto důvodu naopak projekt nesnadno hledal odborné poradce a historiky, kteří by film posvětili. Muselo tedy dojít ke kompromisům, které vyústily v upozornění v závěrečných titulcích, že *Film není přesnou rekonstrukcí událostí, i když jeho tvůrci čerpali z historických pramenů*. Tato zdánlivě nenápadná poznámka je však pro snímek jako takový naprosto zásadní a osudová. Ze snímku, který se v mnoha situacích a především detailech snaží až úzkostlivě držet historických faktů, v širších souvislostech a některých zásadních aspektech naopak s historickými prameny manipuluje, mění jejich význam, nebo je zcela vynechává. Z této situace vyplývá, že se původní ambice zcela nepodařila a tím velice utrpěla jak dramatická a umělecky přitažlivá stránka snímku, která by mohla být zvládnuta poutavěji, kdyby se tvůrci historií skutečně jen inspirovali a ve stavbě příběhu více využili kreativní činnosti, která by posílila uměleckou hodnotu.

Stejně tak tím utrpěla věrohodnost a historická přesnost. To je zřejmě hlavním důvodem rozporuplného, vlažného a spíše kritického přijetí snímku. Historicky vzdělaná část publika film napadá právě pro zásadní i zanedbatelné historické nepřesnosti a odborně nenáročný divák naopak snímek hodnotí jako nezajímavý, málo dramatický či nudný. Z hlediska produkce tedy nebylo dostatečně dobře rozhodnuto, jak film koncipovat a tedy jaké je vlastně cílové publikum, tento výsledek lze tedy považovat za selhání především dramaturgie.

Jan Hus představuje významnou postavu českých (potažmo evropských) dějin, a proto je více než vhodné zabývat se jeho odkazem. Filmové zpracování však velmi obtížně dokáže zajistit historickou věrnost a zároveň si udržet divákovu pozornost.

Vybrané filmové zpracování se soustředí především na období Husova života, které předcházelo kostnickému procesu, přičemž divák s průměrnou znalostí historie očekává předem známý konec. Nebyla však využita možnost zobrazit celou politicko – státnickou šíři Husova procesu. Posunutí či vynechání důležitých historických událostí pak poněkud zkresluje skutečný přínos Husových myšlenek. Nebyly tedy použity dostatečně vypovídající umělecké postupy, které by zdůraznily významnost hlavní postavy. Je však obtížné navrhnout a definovat vhodnější dramaturgii či způsob vyprávění, to je případný úkol pro další umělce, kteří by se chtěli tomu tématu v budoucnu věnovat.

Z třídílného filmu je jeden díl věnován převážně Husově pobytu v Kostnici. Cílem této části bylo umocnit a zprostředkovat divákům dojem z Husových myšlenek a poukázat na skutečnost, že proces nebyl veden správně a Hus byl ve své pravdě osamocen. Pro věrohodnost naléhavosti a oblíbenosti jeho učení by však bylo lepší vyobrazit, jakým způsobem kázal na venkově, jak se přibližoval lidem a jejich životu, a proč dával prostému člověku do rukou moc vykládat Písmo svaté dle vlastního rozumu. Dalším vhodnějším vypravěčským postupem by bylo jasnější (buď z dramaturgického, nebo historického hlediska) vedení politické linie, do které se Hus svým jednáním dostal a jak byl v této situaci mocnostmi církevními či světskými využit. Není však snadné rekonstruovat způsob Husova myšlení a oprostít se od posledních pětiset let, v nichž filosofové a teologové odhalili jiný způsob racionálního uvažování. Dnešnímu člověku je způsob myšlení, obvyklý pro Husovu dobu, již natolik vzdálený, že pro vzbuzení zájmu většího počtu osob je nezbytné historická fakta buď poutavě dramatizovat, nebo zcela vysvětlit v souvislostech.

Film Jiřího Svobody však není dost dobře možné použít ani pro čistě edukativní záměr. V několika případech není zcela jasné, který herec představuje kterou historickou postavu, jednotlivé výroky jsou vkládány do úst postavám dle potřeb scénáristy a nikoliv dle historické věrnosti. Pro současné mladé lidi je málo srozumitelný důvod, proč církev nesouhlasila s přijímáním podobojí věřících, které ve filmu není zobrazeno ani jednou, a může jim připadat neuvěřitelné, že lidé nemohli číst a porozumět Písmu svatému sami. Husův význam totiž spočívá ve vnitřní reformě člověka, který svým příkladem života v pravdě dokáže vyvolat změnu u dalších lidí ve svém okolí.

Z dnešního pohledu není úplně možné soudit skutečného či filmového Jana Husa a přiklánět se na tu či onu stranu, podporovat či zavrhnout rozhodnutí koncilu. Žijeme ve zcela jiné době, s naprosto jiným právním, morálním i etickým systémem. A stejnou měrou, jakou bychom měli respektovat dnešní autority, které se možná dalším generacím za 600 let budou zdát nelegitimní a zastaralé, bychom měli respektovat tehdejší rozhodnutí kostnického koncilu, byť s ním nemusíme souhlasit. Ani moderní historikové nejsou v naprosté jednotě při pohledu na Jana Husa v této otázce. Jedna část se přiklání spíše k názoru, že Jan Hus byl upálen oprávněně jakožto rebel, který se velice závažně vzepřel tehdejšímu legislativním pravidlům a církevním dogmatům, tedy tehdejšímu legitimním autoritám. Druhá část názorového spektra jej pokládá za odvážného reformátora, který hrdě čelil se svou pravdou církevně totalitním represím, které nepřipouštěly svobodnou diskusi, a tudíž byl potrestán příliš přísně. A v neposlední řadě je nutné zmínit ty historiky, kteří se snaží na osobnost Jana Husa nazírat tak, že se sice vzepřel autoritám, ovšem v zájmu nadčasové pravdy. A bez lidí, jako je Jan Hus, by se lidská civilizace a společnost nikdy nemohla vyvíjet, pokud by zavedené pořádky nebyly porušovány. Rozbor tohoto spíše eticko-filosofického pojetí Husova příběhu ale není předmětem této práce a jistě by vydal minimálně na práci samostatnou.

Stejně tak i bez ohledu na odsouzení není možné se zabývat otázkou, zda měl Jan Hus "pravdu" či nikoliv a film nemůže podat současnému publiku rozhodně žádnou objektivní odpověď, jelikož odpověď by musela být postavena na pravidlech, etice a morálce již neplatných. Film ale může, a to skutečně udělal, položit tyto důležité otázky. Každý divák si na ně musí odpovědět již sám dle vlastních znalostí a svědomí. V této práci bylo popsáno mnoho případů, jak se film toto divákovo "rozhodnutí" snaží ovlivnit. Jak velký význam pro diváky bude mít film Jan Hus (2015) a zda mezi nimi rozvíří zájem či diskuse o tyto mravní hodnoty a principy, ukáže až čas.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

základní literatura:

CHADIMA, M. *Mistr Jan Hus: člověk, teolog, mučedník*. Praha: Česká biblická společnost, 2014. ISBN 978-80-87287-83-5

KEJŘ, J. *Jan Hus známý i neznámý: resumé knihy, která nebude napsána*. Vydání druhé, upravené. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3031-1

SOUKUP, Pavel. *Jan Hus: život a smrt kazatele*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Česká historie. ISBN 978-80-7422-374-7

ŠMAHEL, F. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. ISBN 978-80-257-0875-0

ostatní literatura:

ČORNEJ, P. *Velké dějiny země koruny české, Svazek V. 1402-1437*, Praha Litomyšl: Paseka, 2000. ISBN 80-7185-296-1

ČORNEJ, P., KNÁPEK, A., MACEK, L. a ROUS, P., LANGPAUL, L. *Stížný list české a moravské šlechty proti upálení Mistra Jana Husa 1415-2015*. Okrouhlice: Spolek Za záchranu rodného domu malíře Jana Zrzavého v Okrouhlici, 2015. ISBN 978-80-260-7690-2.

ČORNEJ, P., LEDVINKA, V. *Praha Husova a husitská 1415-2015: publikace k výstavě: Clam-Gallasův palác, 25. září 2015 - 24. ledna 2016*. Praha: Scriptorium, 2015. ISBN 978-80-86852-66-9

ČORNEJ, P. *Hus ve třech dílech, Dějiny a současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015, ročník 37 (číslo 6)

HALAMA, Ota. *Svatý Jan Hus: stručný přehled projevů domácí úcty k českému mučedníku v letech 1415-1620*. Praha: Kalich, 2015. ISBN 978-80-7017-230-8.

CHADIMA, M. *Jeroným Pražský: tragický příběh středověkého intelektuála*. Hradec Králové: Královéhradecká diecéze Církve československé husitské, 2016. ISBN 978-80-260-9608-5.

KANTŮRKOVÁ, Eva. *Jan Hus*. Praha: Vydavatelství IDEÁL, 2008. ISBN 978-80-86995-09-0

KAŇÁK, M. *John Viklef: život a dílo anglického Husova předchůdce*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1973.

SUCHÁNEK, D., DRŠKA, V. *Církevní dějiny*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3719-5.

SVOBODA, J., LÁŠEK J., HANUŠ, J., et al. *Jan Hus: 600 let od smrti*. Praha: Institut Václava Klause, 2015. Publikace (Institut Václava Klause). ISBN 978-80-7542-003-9.

ŠMAHEL, F. *Alma mater Pragensis: studie k počátkům Univerzity Karlovy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3203-2.

ŠMAHEL, F. *Hranice pravdy*. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1403-4.

internetové zdroje:

AKTUÁLNĚ.CZ. *Osudy Jana Husa zfilmuje bývalý předseda KSČM Jiří Svoboda* [online]. publikováno 11.3. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/televize/osudy-jana-husa-zfilmuje-byvaly-predseda-kscm/r~558d3c14a91611e38ca00025900fea04/?redirected=1547919030>

BARTLOVÁ, M. *Bez husitů by Hus* [online]. publikováno 2.6.2015. Dostupné z: <http://a2larm.cz/2015/06/bez-husitu-by-hus-nebyl/>

CSFD.cz [online]. © 2001-2019. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/372829-jan-hus/prehled/>

ČESKÁ TELEVIZE. *Jan Hus* [online]. © 1996–2019 [cit. 2019-02-01]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10446079238-jan-hus/>

ČESKÁ TELEVIZE. *Jan Hus* [online]. © 1996–2019, Dostupné z:
<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10446079238-jan-hus/8624-film-ve-faktech/>

ČESKÁ TELEVIZE. „*Jan Hus byl evropský myslitel, ne regionální buřič,*“ říká Jiří Svoboda [online]. publikováno 17.6.2014. Dostupné z:
<https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1029339-jan-hus-byl-evropsky-myslitel-ne-regionalni-buric-rika-jiri-svoboda>

ČESKÁ TELEVIZE. *ČT dokončila film o Husovi. I po 600 letech má co* [online]. publikováno 17.2.2015. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/1504068-ct-dokoncila-film-o-husovi-i-po-600-letech-ma-co-riect>

iDNES.CZ. *Středověký dokument o uvalení klatby na advokáta Jana Husa je na prodej* [online]. publikováno 31.1.2019. Dostupné z:
https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/aukce-rukopis-notarsky-zapis-jan-hus-dokumenty.A190131_075554_domaci_lesa#utm_source=rss&utm_medium=feed&utm_campaign=domaci&utm_content=main

JAN, L. *Historický Jan Hus měl charisma. Na rozdíl od filmového* [online]. publikováno 22.4.2018. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z:
<https://www.em.muni.cz/vite/10478-historicky-jan-hus-mel-charisma-na-rozdil-od-filmoveho>

KABÁT, M. *Třídílný Jan Hus v ČT: víc portrét politiky než Husa a vymknutý jazyk.* [online] publikováno 1.6.2015. [cit. 2019-2-10]. Dostupné z:
https://www.lidovky.cz/kultura/ln-vic-portret-politiky-nez-husa.A150531_192617_ln_kultura_ELE

LUKEŠ, J. *Jiří Svoboda - Životopis* [online]. Copyright © 2003. Dostupné z:
<https://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/32653-jiri-svoboda.html>

PARLAMENTNÍ LISTY. *Hus nebyl kacíř, chtěl církev změnit. Režisér Svoboda, který o něm natočil film, na ČT vysvětloval jeho poselství dnešku* [online]. publikováno 18.5.2015. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Hus-nebyl-kacir->

chtel-cirkev-zmenit-Reziser-Svoboda-ktery-o-nem-natocil-film-na-CT-vysvetloval-jeho-poselstvi-dnesku-375700

PARLAMENTNÍ LISTY. *Svobodův Jan Hus nadchl Němce. Padlo i slovo "extratřída"* [online]. publikováno 5.7.2015. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Svoboduv-Jan-Hus-nadchl-Nemce-Padlo-i-slovo-extratrida-382756>

PAVELKA, Z. *Historik František Šmahel o Janu Husovi: Jeho dílo potřebuje nový překlad* [online]. publikováno 6.7.2015 Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/salon/374054-historik-frantisek-smahel-o-janu-husovi-jeho-dilo-potrebuje-novy-preklad.html>

PETRŽELKOVÁ, H. *Necharismatický Hus? Ať si pustí Vávrovu verzi, vzkazuje kritikům režisér Svoboda* | Kultura | Lidovky.cz. [online]. publikováno 2.6.2015. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/na-husove-miste-bych-odvolal-vsechno-rika-reziser-svoboda.A150602_122222_ln_kultura_hep

PODSKALSKÁ, J. *Televizní Jan Hus trpí provinčností* [online]. publikováno 2.6.2015. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/film/televizni-jan-hus-trpi-provincnosti-20150602.html>

SPÁČILOVÁ, M. *Jan Hus skončil pod půl milionem diváků, televize je spokojena* [online]. publikováno 1.6.2015. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/film-televize/sledovanost-husa.A150601_123823_filmvideo_spm

SPÁČILOVÁ, M. *RECENZE: Dva objevy obří ságy: Jan Hus miloval královnu a koupání* [online]. publikováno 29.5.2015. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/film-televize/recenze-jan-hus.A150529_134905_filmvideo_spm

SVOBODA, M. *RECENZE: Jana Husa srážejí zbytečná klišé i ambice tvůrců* [online]. publikováno 29.5.2015. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z:

<https://magazin.aktualne.cz/televize/recenze-jan-hus-v-zajeti-zkratek/r~f7ef6fde04e311e5ac650025900fea04>

SVOBODA, J. [online]. [cit. 2019-02-01]. Dostupné z:
<http://svobodajiri.euweb.cz/zivotopis.htm>

ŠKROB, J. *Nová husovská trilogie v Hergot!u: „Zlatej Vávra,“ říká církevní historik.* Radio Wave [online]. publikováno 7.6.2015. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z:
<https://wave.rozhlas.cz/nova-husovska-trilogie-v-hergotu-zlatej-vavra-rika-cirkevni-historik-5238480>

VANÁČ, M. *Film o Janu Husovi pohledem historika* [online]. publikováno 5.6.2015
Dostupné z:
http://www.christnet.eu/clanky/5535/film_o_janu_husovi_pohledem_historika.url

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - vybrané komentáře uživatelů serveru CSFD.cz.....	I
Příloha B - obrazová dokumentace.....	V
Příloha C - Bibliografické údaje.....	XIV

Příloha A - vybrané komentáře uživatelů serveru CSFD.cz

Uživatel dr.fish - hodnocení 5/5

Zcela v klidu uděluji plný počet. Ne, že by Vávra nebyl o dost lepší, ale oceňuju snahu tvůrců podat dnešnímu nevzdělanému divákovi obraz doby. Vynikající pohled na oba krále, Václava i Zikmunda (výtečný Javorský i Dlouhý). Dobře popsaná beznadějnost Husova naivního výletu do Kostnice před zkorumpované preláty, které nezajímalo vůbec nic krom moci, a mezi nimiž se občas našel i nějaký ten člověk s nadhledem a schopností vidět dál než do vlastní kapsy. Nesklouzli jsme k patosu (až na pár momentů). Osobně bych klidně prodloužil část před odjezdem do Kostnice a rozebral dopodrobna poměry v Čechách, jak v Církvi, tak i mezi šlechtou a ve městech. Větší prostor králi Václavovi a věcem okolo něj. Husův pobyt v Kostnici nakonec slouží jenom k ilustraci rozkladu Církve, kde Hus doufá v nápravu věcí, které nikdo na koncilu měnit nechce. Hus je vnímán jako hrozba stability věčného řádu a jako takový odstraněn lidmi, kteří nejsou schopni ani zvolit jednoho jediného papeže. Zikmund pak zcela zahleděn do hlavního svého politického cíle-sjednotit Církev a získat tím prestiž a nepopíratelnou zásluhu. Nikdo, snad až na Kňázkova dominikána, nepochopil, jak hluboce se Církev vzdálila od obyčejných věřících, že Hus je pro ně prorok a ne kacír, a že za ním půjdou i na smrt. A že král Zikmund přišel o rodinný klenot- Čechy. Dobrý film, který by se se scénářem paní Kantůrkové dal v klidu natáhnout i na dvojnásobnou stopáž. Jedinou skvrnou je asi Kocábova hudba zcela nerespektující letopočet, v němž se film odehrává. 90%

Uživatel sportovec - hodnocení 4/5

Bilance tohoto díla je v mnohém bilancí polistopadové umělecké dramatické tvorby vůbec. Není náhodou, že do třídílné televizní inscenace bylo vloženo mnoho nesporné práce a úsilí dvou příslušníků dvou starších generací (mezi Kantůrkovou a Svobodou je věkový rozdíl 15 let). Snaha o dokumentárnost a přesnost dobových, zejména ideových realit je kontraproduktivní. Nemá smysl popírat, že Hus byl hluboce věřící křesťan a že žil a myslel v náboženských kategoriích; stejně tak je ale nešťastné, když se v nich utone přespříliš. To, co je na Husovi a jeho památce podstatné, tkví v

něčem jiném. V tom, čím a jak přesáhl svou dobu. V tom Vávra zůstává nedostižným právě proto, že důsledně respektuje Palackého, Masaryka a Jiráska. Je to vztážitelné i na pojetí Husovy postavy. Štěpánkův Hus je mužem zástupů, strhujícím řečníkem, mužem, který plane, a proto za ním jdou zástupy. Tím spíše, že je mužem lidským, chybujícím; že jeho světectví je skrznastrz lidským. Hádkův Hus je cosi mezi dospějším Jeníkem Ratkinem a introvertním intelektuálem nové doby. Jako Husovo osobní alter ego je výtečný, jako alternativa ke Štěpánkovu výkonu neobstojí. Naopak pozoruhodná a působivá je gradace závěrečného dílu. Hus v ní vstupuje do věčnosti; neznámý kněz se mění v nadčasový symbol, oběť justiční vraždy vítězí nad koncilem, který v některých ohledech usiluje o totéž jako český mučedník ctnosti a pravdy. Z druhé strany je televizní Hus nesporným vrcholem české televizní polistopadové dramatické tvorby a přináší i nejedno významné dokreslení detailů velkolepé Vávrovy a Mackovy fresky. Svoboda v plné kondici - a tady se tak představuje - je víc než filmový řemeslník; výkon, který odvedl, je dílem zralého umělce. Tragické husovské výročí - v mezích naší doby - bylo uctěno důstojným způsobem. Součástí tohoto nesamozřejmého úspěchu je i skutečnost, že jinou cestou potvrdilo výjimečnost zatracované vávrovské husitské trilogie. A s ní i celý vzmach českého národního hnutí v předminulém a minulém století. A tak to, co Česká televize nabídla, je až překvapivě silné a v daných podmínkách vlastně velmi zdařilé. Je to podstatně víc, než jsme mohli čekat.

Uživatel Tosim - hodnocení 3/5

Jiří Svoboda rozhodně nepodcenil vizuál ani to, jak má historický film na laika působit (a to přesně jsem, moje znalosti o Husovi jsou na úrovni základů, takže si nenechám ujít žádný z plánovaných dokumentů) a pokud se oprostím od ideologických souvislostí, protože jsem s nimi na tom podobně, jako s historií, vychází mi to na hodnocení, že snímek je skutečně málo dějový (opravdu tolik překvapovalo např. Reflex, že diváků ubývalo?), mnoho času využívá k vysvětlení různých názorů, postojů, myšlenek, zastavuje se a přešlapuje na místě, nebo se vrací k již řečenému (retrospektivy s královnou), skutečné vnitřní napětí divák -nejen- s Husem zažívá až ke konci příběhu. Prostě pokud vás enormně nezajímá ve filmu zobrazená česká společnost patnáctého století, vztah církve a státu či dobové zvyky, tohle dílo vás nenaplní a s vágním "husovským" klišé, pravdou, si v tomto případě nevystačíte. Kardinální otázka

zní - nakolik by bylo jiné zamýšlené zpracování rozdílné, nebo lepší? DŮKAZ zatím nemáme. 50%

Uživatel Slarque - hodnocení 2/5

Zajímavé fiasko. Tři promarněné večery s drahým, leč podprůměrným filmem. Nevím, zda většina problémů pochází ze scénáře, který se snažil být historicky věrný, což nadřadil srozumitelnosti i vyprávění příběhu. Ono to tak mohlo dopadnout i později ve střížně, protože jsem občas měl dojem, jakoby tam nějaké důležité dílky chyběly. Ve výsledku to dopadlo tak, že pokud nemáte nastudovánu historii začátku 15. století, zřejmě se v tom všem intrikaření ztratíte (jako se to stalo mně). V opačném případě zase nevidím důvod, proč trávit čtyři hodiny s tolika klišovitými postavami. Některé scény jsou inscenovány vyloženě hloupě, párkrát se film dostal až na hranici parodie. Také moderní hrátky pana Kocába jsou čiré zlo (naštěstí jich není tolik). I ten pohled na scénu shora tentokrát není božským okem, ale jen režisérskou manýrou. A kde nakonec zůstal Hus – učenec? Smutná pocta k 600. výročí. :-)

Uživatel Adam Bernau- hodnocení 1/5

Svobodovo pojetí je vyvážené, nebo spíš vyvažující, a sice v tom nejbazálnějším, totiž v samotných živlech. Proti finálnímu spalujícímu ohni kostnické hranice užívá v celém příběhu vody. Důležité diskuse Husa a jeho přátel probíhají v řece, aby si plamenní kazatelé zchladili žáhu. Král Václav před palčivým světem opakovaně utíká do škopku s vodou, kterou na něj lijí nějaké krasavice (tu lazebnici už mu prostě nikdo neodpáře), naopak sličnými jinochy obsluhovaný budoucí papež provádí ve vaně výslechy vězňů. Jak pomoci ztýranému vyprahlému Husovi v žaláři? Jak jinak, než vzpomínkovou scénou v řece z předchozích dilů. Vyvažuje se i ideologické pojetí Husa Vávrova, jenž byl především aktivním programovým vůdcem prostého lidu v jeho třídním boji, kdežto Svobodův Hus je bezmocná oběť intrikánského politikaření. Vůbec jsem z těch tří dilů nepochopil, proč zrovna chudáka Husa, jehož osoba i hlas zanikají v okolním dění, chtějí všichni zničit nebo zachraňovat. Nepochopil jsem ani, proč se slovutní mistři pořád perou o toho Viklefa, což bude tím, že jakékoli teologické myšlenky (stejně jako myšlení tehdejších lidí) Svoboda v rámci vyvažování programově vyloučil. Zlý mužský svět je pak vyvažován ženským elementem (Hus neodchází kázat na venkov,

ale sedlačit k hodné mamince, a že je zamilován do královny, jsme všichni prokoukli). Taky dobový bulvár je vyvažován intimitou - betlémský kazatel promlouvá něžným hlasem k cca 15 lidem někde ve sklepech. A ti jsou z toho úplně na měkko. Jinak jako film nic moc, občas se i něco nepovedlo (viz Šandík nebo slunicko2), ale Hádek byl milej, Zikmund fajn, Javorského Václav hlavní hvězda celého seriálu. Naopak úplně nejhůř dopadl chudák Pálec . Smiřestim. Stejně se to mělo jmenovat Václav IV.

Uživatel Adam CSSML - hodnocení 0/5

Letošní „novinka“ české kinematografie – třídílný film Jiřího Svobody podle scénáře Evy Kantůrkové „Jan Hus“. Jeho úroveň je spíše kabaretní než publicisticko-didaktická, jde o slátaninu primitivního charakteru. Pomijím historické nepravdy, např. tu, jak česká delegace na kostnickém sněmu nabádá Husa, aby odvolal, ačkoliv podle dobových pramenů právě opak je realitou. Horší je, že režisér Jiří Svoboda se ani nenamáhal zjistit si, co učí Katolická církev o odpustcích, jinak by se totiž ve filmu neobjevil jejich prodavač nabízející „odpuštění všech minulých, přítomných i budoucích hříchů a vysvobození duší z pekla“. Nejhorším paskvilem je ale bezpochyby scéna, jak nepravý papež Jan XXIII., občanským jménem Balthasar Cossa, leží zcela nahý ve vaně a tam uděluje audience, z oděvu má na sobě pouze biskupskou rukavici s prstenem, aby se návštěvníci ani tady nemohli „ulít“ z povinnosti líbat mu jež. Svobodův film vykazuje mj. snahu Církev zesměšnit, zkarikovat. (PhDr. Radomír Malý) – V bule Exsurge Domine z. 15. 6. 1520, kterou Lev X. odsoudil bludné teze Martina Luthera a kde je pod číslem 33 zavržena věta: Hereticos comburi est contra voluntatem spiritus. (Upalování heretiků je proti vůli Ducha).

Příloha B: obrazová dokumentace

Obraz *Mistr Jan Hus před koncilem kostnickým* od malíře Václava Brožíka z 1.1.1883

Domnělá podoba Jana Husa na obraze neznámého mistra ze 16. stol.

Obraz *Kázání mistra Jana Husa v kapli Betlémské* z cyklu *Slovanská epeje* od Alfonse Muchy, 1916

Obraz *Poslední vyzvání mistru Husovi* (ku podepsání odvolací formule v den před upálením 5. července 1415) od Kamila Vladislava Mutticha

Mistr Jan Hus na hranici. Illuminace Jenského kodexu (kolem r. 1500)

Jan Hus píše ve vězení dopisy svým přátelům, obraz Josefa Mathausera (1846-1917)

Nejstarší známé vyobrazení Jana Husa je iluminace v Martinické bibli

Pomník mistra Jana Husa na Staroměstském náměstí v Praze, od sochaře Ladislava Šalouna, pomník odhalen 1915

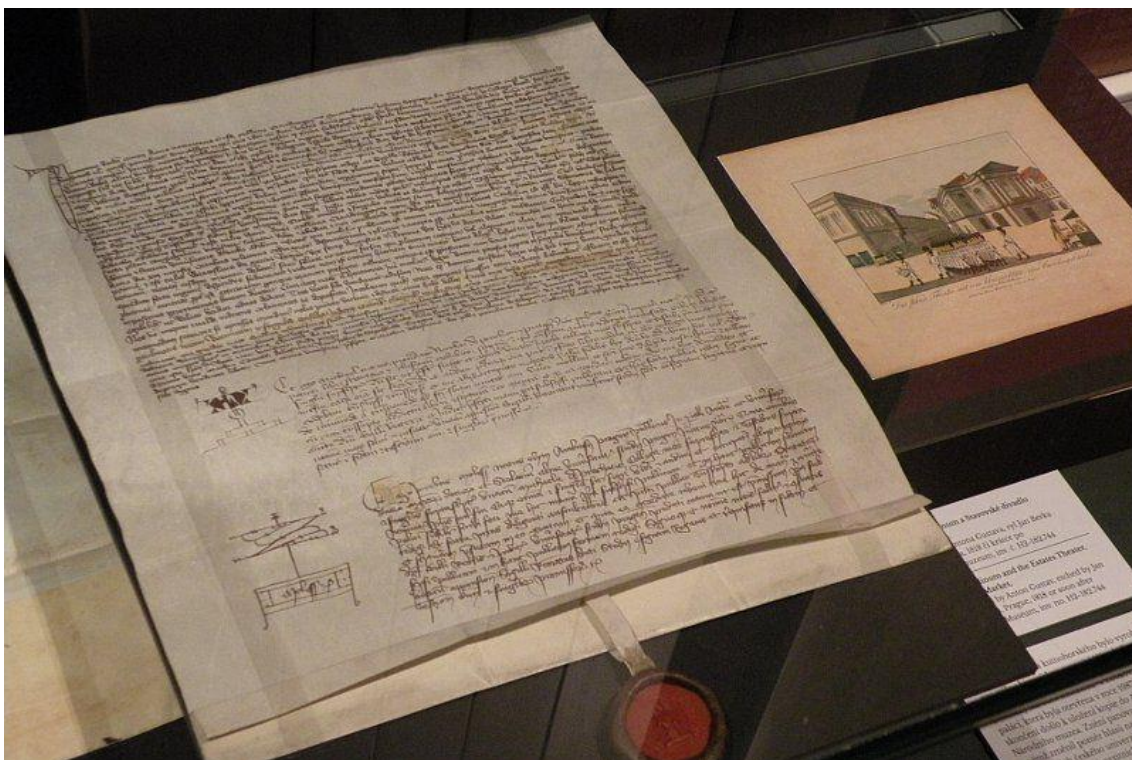

Betlémská kaple na vyobrazení z 18. stol.

Dekret kutnohorský - opis zhotovený pro Jana Husa 18. září 1414

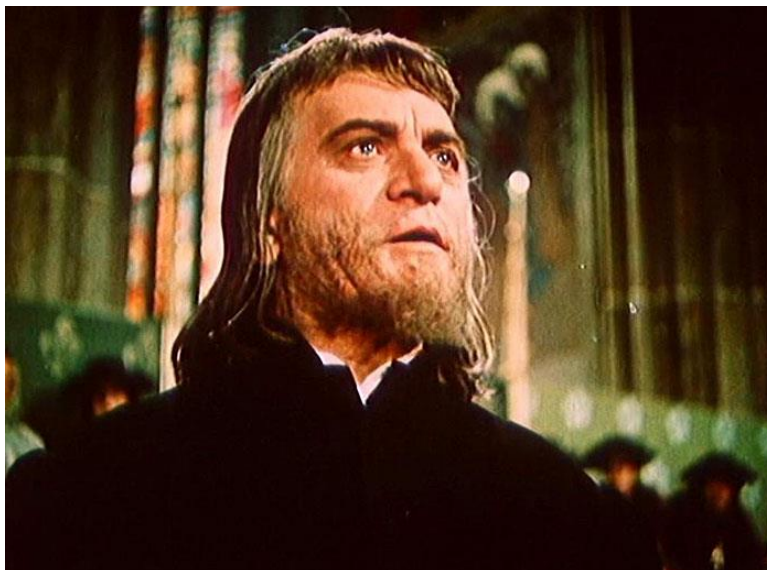

3 fotografie Vladimíra Laceny z natáčení filmu, na kterých je zachycen režisér filmu Jiří Svoboda, kameraman Vladimír Smutný, autorka scénáře Eva Kantůrková, představitel hlavní role Matěj Hádek a představitel Křišťána z Prachatic David Novotný

Ztvárnění Jana Husa hercem Zdeňkem Štěpánkem ve filmu Jan Hus režiséra Otakara Vávry z roku 1954

Notářský instrument z roku 1414 týkající se rozhodnutí odebrat Janovi z Jesenice doktorát kanonického práva a vyhlásit nad ním v souvislosti s Janem Husem ztíženou klatbu

sprosného vyhladu naw sežka zteme nediel
me dokonati aby milowiti bozi wnedielemie
li gny duse swe potrcmiti / wzimno poz swignu
tyatati mysteg gtuq ymlubieg bohu se libiti
staze zastluemie pana naseho seubrista Cehoq
leta Tisicneho čtyrzsteho a tczmas' gteho wdey
postny Swatych Apōstōlow Snuona a Judi
nahradie genz slowe bozi Toto wylozenie swa
tych gtem gest skonano Jay hne ajsk

Příloha C - Bibliografické údaje

Jméno autora: Daniel Dušek

Obor: Scénická a mediální studia

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Jan Hus v audiovizuálním projektu Jiřího Svobody

Rok: 2019

Počet stran textu: 65

Celkový počet stran příloh: 14

Počet titulů použitých zdrojů: 16

Počet internetových zdrojů: 22

Vedoucí práce: Doc. Mgr. Petr Kaňka